

7

דשאני כאן שזמנה כל היום, רק שהטורדה פוטרת אותו. וכמו שכתב הפוסקים האלו לענין הפסק בלאמע דאזינו מפסיד כאן, הכי נמי ממש זהפסק בין הנכרה להסתחלה, דהד טעמא הוא, וכן כתב נ"י [ד"ה כחוד בתשובת] בזה. ותמוה לי, מה הוצרכו הפוסקים לבקש הימיר לנו שאין לנו לומדים

מקף אחר אהבה רבה ממחמת שיש חילוק בין נכרת המורה. לאהבה רבה, הא אפילו בלא חילוק זה יש לנו הימיר, דהא לנו לומדים בלאמת מקף אחר נכרת המורה שאנו אומרים פרשת הממיד ומשנת חיזהו מקומן וברייתא דר' ישמעאל ד"ג מדות, שהם לימוד המורה. ואין לומר שפרשת הממיד ומשניות דקרננות אינם חשובים מורה רק במקום קרבן, זה אינו, דודאי מורה היא, שהרי כתב הטור וש"ע בסמין כ' שזה במקום לימוד הוא, ומכל שכן ברייתא דר' ישמעאל שהוא במקום תלמוד כמו שכתוב לקמן על אחר שזכרנו שאפילו אחר אהבה רבה אין הפסד אם מפסיק אחר, וכן

ז אין בכך כבוד. ולא דמי לכל הנכרות שאסור להפסיק בין הנכרה למוזהו כמו שכתוב סימן (ר"ו) [ר"ן] [סעיף ג], שאני הכל דמוזהו להגות יומם ולינה, וא"כ לעולם ליכא היסח הדעת: ח ברכת כהנים. וכיון דאמרין להו מטעם לימוד, אומרים אומן ואפילו קודם אור הנקר (ל"ח דברי חמודות נכרות פ"א אות עה), דלא כרש"ל שכתב בתשובה [סימן סד] לומר קודם אור הנוקר פוסקים אחרים כיון שאין נשיאות כפיים בלינה: ט כיון שדעתו דחזור. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד צריך לנכר, וכן כתב הרא"ש בתשובה כלל ד' סימן ב': י ומרחץ. דהא צריך ללמוד דיני ציט הכסא ומרחץ: יא שינת קבע. ול"ח [דברי חמודות נכרות פ"א אות עו] כתב שרבו מהר"י גינצבורג נהג לנכר כשישן ציט: יב כ"ז זמן ש"א ישן. משמע דאם נעור כל הלילה אין צריך לנכר צבקר. ול"ע, דנשלמה לסדרת הטור דסבירא ליה (ט) דנשינה תליא

נ"י [ד"ה ואלו הם] ירוק שני [ורש"ל נכרות יא, כ ד"ה השמים:] ר"י [מוספות נכרות כ ד"ה שכתב] ורבי יונה [שם] והמלבי [שם:] נ"י [סוף ד"ה שם] מדברי הרמב"ם ופלה, יא ומוספות שם גסס מנהג הגרפמים:] * נ"י שם: הרא"ש [סוף פרק מא דנכרות סימן יג] ור"י [שם] בשם ר"ת: טור בשם תשובה צו הרא"ש [כלל ד סימן ונכרות שם והנהגות ימוניות מפלה פ"א אות ט שם הר"מ מרוטנבורג בש"מ דפוס פלאק סימן מג]: אגור [סימן א] בשם אביו: נ"י [ד"ה וכתב עוד] אגור שאינו נכרת [הימין]: ט שם [נכרות]:

→

ח (ז) ויש להסתפק אי סגי בקורא (ח) קריאת שמע סמוך לה מיד בלי הפסק ולכן יש ליוהר לברך ברכת התורה קודם אהבת עולם: י א יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו ז אין בכך כלום י והנכון שלא להפסיק ביניהם י וכן נהגו לומר פרשת ח ברכת כהנים סמוך לברכת (ט) התורה: י א אם הפסיק מללמוד ונתעסק בעסקיו (ח) ט ביון שדעתו (י) לחזור וללמוד לא הוי הפסק (ט) והוא הרין לשינה י ומרחץ ובית הכסא דלא הוי הפסק: יא יא שינת קבע ביום על משחו (ט) הוי הפסק י יא יש אומרים דלא הוי הפסק * (כ) וכן נהגו: יב א אף אם למד כלילה הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך יב (ב) כל זמן שלא (ב) ישן:

כל שכן בנכרת המורה. וזה פשוט, דאי לא תימא הכי קשה אומן שאינו לומדים כלל ציט, וכי סלקא דעתך שמכריס נכרה לנטלה ח"ו בנחמית, אלא פשוט דיולאים נקריאת פרשת הממיד כמו שכתבתי. ואין צדי לומר בזה, אלא דכתבו כן לרווחא דמלתא, דאפילו במקום שאין אומרים פרשת הממיד נשחרית הוה ג"כ הימיר, אע"פ שמפסיקין בין לימוד ובין הנכרה, כן נראה לי: (ז) ויש להסתפק בוי. די"ל דקריאת שמע הוה כדברי תפלה, והוכיח נ"י [סוף ד"ה ואלו הם] סבירא זאח מדאיתריך בירושלמי [שם] ששונה על אחר, והלא בלאו הכי הוה לומד מורה בכל יום אחר אהבה רבה נמה שקורא קריאת שמע: (ח) ביון שדעתו בוי. לנאורה משמע מזה באין דעתו לחזור, כגון שיש לו עת קבוע ושאר היום יולא לעסקיו, ואזמין ליה באיזה יום שאינו יכול להתעסק בעסקיו וממון כך הוה חוזר ללימודו, צריך לנכר שינת, דהוה כמו נמלך. אבל אין האמת כן, דכנר נתבאר לעיל [ס"ק ו] הטעם שאין הפסק מפסיד כלום מטעם שחיוז הלימוד תמיד רובץ עליו אלא שהטורדה פוטרתו, וכל שעה שאינו טרוד חל עליו החיוב, על כן אין צריך לחזור ולנכר, ולא דעתו תליא מלתא. ומו אדרבה אמרין דמסתמא הוה דעתו אם יודמן שיוכל ללמוד אפילו בשעה שאינו רגיל ללמוד, שילמוד. וכן מורה לשון השו"ע שאומר כיון שדעתו לחזור, ולא אמר אם דעתו לחזור, אלא מסתמא אמרין דעמיה כן: (ט) הוי הפסק. נראה טעמו דשינת קבע אפילו ציט הוה אחר השינה כמו בנחמית דנעשה כצריה חדשה:

עטרת זקנים

[ז] יש אומרים שאם הפסיק בין ברכת התורה ללימודו אין בכך כלום. כי יוקא אהבה רבה ולא הוי יקר ברכה לברכת התורה, זו אינו פטור אלא אי"כ לומר מיד בלי הפסק. אבל ברכת התורה פוטרת כל יום, אפילו לא למד אחר יום (מררכי סוף פרק קמא ברכות כמו כ והנה מיימון ופלה פ"א אות ט וכן הוא דעת חוספות נכרות יא, כ ד"ה וכן ותלמידי רבינו יונה דמות ג, כ ד"ה ולי ורבינו רחם נמי ג מ"א הרא"ש נכרות פ"א סימן י וכן יש לפרש דעת הטור):

באר היטב

לעסוק צמורה שנתקט עיקר לנכרת המורה, היא פוטרת כל היום, ר"י, ועיין ט"ו [ס"ק ו]: (ח) קריאת שמע. די"ל דקריאת שמע הוי כדברי תפלה, ובי' הוכיח סבירא זאח מדאיתריך בירושלמי שפסק והוה ששונה על אחר, ר"ל אם למד מיד, והלא בלאו הכי לומד מורה נמה שקורא קריאת שמע, אלא ודאי דלא הוי כדברי תורה, [ט"ו ס"ק ו]: (ט) התורה. ומוסר לאומרו אפילו קודם אור הנקר, דלא כרש"ל שאומר מטעם שאין נשיאות כפיים בלינה, דמטעם לימוד לנו אומרים אותו ולא מטעם נשיאות כפיים, מ"א [ס"ק ו]: (י) חזור ולימוד. משמע דמי שאין דרכו ללמוד ונמלך ללמוד, צריך לנכר, מ"א [ס"ק ט]. וט"ו [ס"ק ו] פסק דאפילו מי שאין דרכו ללמוד אין צריך לנכר, ע"ש, ועיין פרי חדש [אות ו] ומה שכתב עליו היד אהרן [הגה"ט]: (יא) וכן נהגו. ול"ח כתב שרבו מהר"י גינצבורג נהג לנכר כשישן ציט, מ"א [ס"ק א]: (יב) ישן. ואם נעור כל הלילה כשמאיר היום צריך לנכר, שלא היה דעתו לפטור רק ליום א', מ"א [ס"ק יב]:

שערי תשובה

ע"ש. והוא נכון: (ב) ישן. עיין באר היטב. ועיין במג"א סימן תצ"ד [וישן] [וישן]. וכתב בכרכי יוסף [אות ה] בשם מהר"י דיין בתשובותיו שערי ישועה כת"י [שערי סימן א ו] הקם באשמורת ולומר לחזור לישן על מטתו שינת קבע, כשיקום יברך שנית כל הברכות וגם ברכת התורה, אבל שינת ארעי לא הוי הפסק, ע"ש. וכן כתב פרי חדש [אות יג]. אך כתב שאם קם אדעת שלא לישן ותקפתו שינה באמצע לימודו, אין צריך לחזור ולברך, ע"ש. ועיין בשלמי צבור [ג]. שבמטה יהודה [סי' טז] כתב על זה דר"ל אפילו ישן שינת קבע על מטתו, כיון שלא הוי דעתו כן מתחלה לא חשיב אלא כשינת ארעי, ע"ש. וכתב עוד שמדברי המקובלים מהר"ש מורח"י [נהר שלום הקרמח חצות טו, ג-ד] שכתב לענין הברכות דאפילו רוצה לחזור ולישן אין בכך כלום והוה ליה כישן ביום, נראה מדבריו דכשחוזר לישן אין צריך לברך בקומת ברכת התורה פעם ב', ע"ש. ונראה טעמו דמסתמא כדעתו לפטור עצמו על כל היום, אף על פי שברעתו לישן שנית. וראיתי שבפרי מגדים [אשל אברהם אות יב] הניח ג"כ דברי הפרי חדש בזה בצ"ע. ולדינא נראה דברעתו תליא מלתא, שאם היה ברעתו רק לפטור לימוד זה עד שעת שינה שנית, פשיטא שצריך לחזור ולברך כשקם שנית, מה שאין כן בסתמא אף על פי שרעתו לחזור ולישן, מכל מקום כדי שלא להרבות בברכות דעתו לפטור כל היום, לכן אין צריך לחזור ולברך:

הגהות והערות

[א] תשובה זו שהיא שם הג"מ נשללה בתשובתו הנכ"מ דפוס פלאק סימן זג, אך לא נזכר שם הדין על מנת, אלא רק הדין של נכרת המורה פטור לימוד ז"ש. וגם בלשון הג"מ נשמע דהם ג' משוטים, ולאחרי דין ציט הכסא כתב ז"ל ומור וכתב דין ממון ע"כ:

מחצית השקל

ברכת התורה ממש: (ס"ז) אין בוי. ולא דמי לכל הברכות. דודאי מברכת אהבה רבה דצריך ללמוד מיד לא הוה מצי למילף, די"ל כמו שכתבו הפוסקים דשאני אהבה רבה דעיקרה נחקנה בשביל קריאת שמע ולא לברכת התורה, לכן בעינן שילמוד מיד שיהיה נראה דקאי גם לפטור דברי תורה: יא אהבה רבה דעמיה רבא אינו לומר מיד הוה אמינא דהוי כמסיח דעתו מן הלימוד, וא"כ הברכה שבידך לא היה פוטור מן הלימוד שאחר זה דהוי נמלך, אשר הוה הטעם בשאר מצות דאסור להפסיק, דהוה אינו, דאינו היסת הרעת, דהא מצוה להגות יומם ולינה, מה שאין כן שאר מצות: (פ"ק ט) כיון כוי. משמע כוי. והט"ז [סי' ח] כתב מי שיש לו עת קבוע כל יום לחזור

ושאר היום עוסק בעסקיו ויום א' אחר עבדו זמן קביעותו לחזור שהלך לעסקיו לא נודמן לו עסק וחזר ללמוד, אין צריך לברך שנית, דהחיוב עליו כל עת וליכא היסח הרעת, אלא שטררת עסקיו פוטרתו, וכיון דלא נודמן לו עסק ממילא החיוב הראשון חל עליו, וממילא פטור בברכה ראשונה, ע"ש שהאר"י יתור. ובוה אפשר גם מ"א מודה, ומ"א מיירי באדם שאינו לומד כלל דרך קבע ופעם אחת נמלך ללמוד, דהוה לא היה דעתו לפטור הלימוד, לכן צריך לברך. ואפשר גם מ"א מודה לזה: (פ"ק יא) שינת קבע. ודע דמה שכתב בשו"ע סעיף י והוא הרין לשינה דלא הוי הפסק, ר"ל שינת ארעי: (פ"ק יב) כ"ז זמן כוי. דסבירא הטור. הוא רעה א' בסעיף

(כה)

(כז)

לשון ברכות המורה

וע"כ נכון מאד יותר שישמע הברכות מאחד מסיבך בעלמא, וגם מה"ט כהנאי שיכון שלא יפטר עד שישמע הברכות מאחד וגם דקדקתי בדברי שישמע כל הג' ברכות מאחד ואף דכבר בירך אשר בחר בנו והיינו משום דאפשר לאחר שכבר ילא יד"ח ברכה א' טוב אין שום מלו' בשמיעתו שאר הברכות כדעת הרמב"ם דאפי' בחול אינו חוזר על ז'ינן שאין מעכבין והיינו משום דאחר שפי' אין כאן מלו' ולא מלו' ניכחו כלל כמו"ש השאנ"א (סי' נו"ן) וע"כ נכון שיכון שאם יבא אחר ויוליאו לא תפטרנו ברכה זו רק עד אז ותנאי זה מהני כמבואר במג"א (סי' תל"ד) וא"כ שפיר יולא עתה ידי' כל הג' ברכות יחד, ולכא"ו נכון לעשות כן גם כשדעתו לברך בעלמא אחר שינה שיכון שלא תפטרנו הברכה עד אחר שינה ואח"כ יברך ג' ברכות אך כיון דבמג"א (סי' תל"ט) מבואר להיפך ממש"כ (סי' תל"ד) י"ל דאין לסמוך ע"ז למעשה להחיר ס' ברכה וע"כ אין לכוון כן רק אם יוליאו אחר :

ובעיקר

סמירת המג"א הנ"ל אם שייך לברך ולהתנות שלא תפטר הברכה רק עד שעה זו, וכע"ז פליגי הפר"ח והב"ש (סי' י"ד ע"ח) במי שיש לפניו כמה פירות לאכול או כמה עופות לשחוט ומבדך ברכה פ"מ שלא תפטר רק חזין אבל יודע ברור שיחטט ויאכל גם השאר עיי"ש לענין ראי' דמהני תנאי ממש"כ הפוסקי' דללוך סעודה ג' על ש"ק מותר לחלק הסעודה לג' ולברך בהמ"ז בנתיים וק' הא דבהמ"ז מליך אח"כ ברכה אחרת הכא רק מזה היסח הדעת דמיכלי וברוכי בדידי הדדי איא כדאי' בפ' כיסוי הדם וגדולה מזו כ' המג"א (סי') דמי שבירך בורא נפשות בטעות ואח"כ נזכר שה"ו לו עוד פירות לאכול מותר לאכלן בלי ברכה ואע"ג דודאי אם לא ירצה לאכול עוד יולא יד"ח בברכה בורא נפשות שבדך בטעות וכן אם לא יאכל אח"כ רק חזי זית שאין בו שיפור ברכה אחרונה ג"כ אל' לברך אחריו (אף דבלידוק מה שאכל קודם בנ"ג יש בו הבהנה יותר מכשיעור) משום דכבר ילא יד"ח בנ"ג ומ"מ כיון שאין בו הסה"ד אינו נוקק לברכה אחרת ואי נימא דאפי' אם תחנה בחמילת ברככו שלא יפטר רק פרי אחת ולא יותר לא מהני משום דידע נאמנה שסופו לאכלן כן א"כ גם במבדך ברהמ"ז יודע בעלמא שיאכל עוד ל"ח הסה"ד וסופו כחמלתו, וע"כ דגם מעיקרא מוטיל תנאי ואכל היה אח"כ יכול להסתות שהברכה לא תפטרנו רק עד כאן ובהמ"ז חשיב סילוק סעודה כחוס' פ' כיסוי הדם והר"ז כמפרש שלא תפטרנו הברכה יותר וכ"כ המג"א והרב ז"ל (סי' ק"ל ס"ו) דאם ברך במתכוון אמ"פ שדעתו לשחוט עוד אל' ברכה אחרונה :

מסיים בה הכי והפירש נא וכו' ורמ"מ אחר אשר בחר בנו וכו' הלכך נמרינהו ללכהו והני הואיל ונפיק מפומא דהני אמוראי ראו לקיים דברי כולם כעין דאמרינן פסחים (ק"י:): הואיל ונפיק מפומא וכו' וזה בסוכה (ל"ג ע"ב) ואפשר דאפי' חיוב דרבנן ליכא, וגם בעיקר דית של מהרש"ח אף שכל האחרונים הסכימו לדבריו הנה ברמב"ן (שנה כ"ג.) [הובא בגליוני הש"ס לברכות כ"א] כ' דס' בירך ברהמ"ז אינו חוזר הטוב ומטיב וכבר כ' הרמ"א חו"מ (סי' כ"ה ס"ב) כ"מ שדברי הראשונים כמובנים על הספר והם מפורסמין והפוס' האחרונים חולקין עליהם וכו' הלכה כבחראי וכו' אבל אם נמלא לפעמים תשובה גאון ולא עלה זכרונו על הספר ונמלא אחרונים חולקין עליו אל' לפסוק דברי האחרונים דאפשר שלא ידעו דברי הגאון וא"ו היו ידעו היו הדרי בהו עכ"ל וכיון דהמהרש"ח והמג"א לא הזכירו דברי הרמב"ן משמע שלא ראו דבריו ז"ל ואלו ה"ו רואים דבריו אולי היו הדרי בהו ע"כ למעשה לריך עוד להתיישב בדבר אם לסמוך ע"ד מהרש"ח הנ"ל וכש"כ שאין לדמות מלתא למלתא ולהחיר גם בס' בירך ברה"מ ולומר ג' ברכות :

ורכאו עלה ע"ד דברה"מ עדיף אפי' לרמב"ן דס"ל דלא יברך הטומ"ט בבה"מ מודה, ד"ל כמ"ש המהרי"ל והש"ל לענין מלה דאע"ג דסני בכזית מי"מ כל מה שאוכל בכלל המלו' ומקיים המ"ע דאורייתא ונע"י הסיבה הי"ג לענין בה"מ אע"ג דסני ברכה אחת מ"מ כל מה שמבדך בכלל ברה"מ הוא ומקיים מ"ע דאורייתא וכן בברכה הטומ"ט וכמו בטומ"ט בהמ"ז עלמו דסני מה"מ בברכה א' מעין ג' כמ"ש הב"י (סי' קל"א) והרב ז"ל בש"ע (סי' קס"ח ס"ח) ומ"מ אם מחלקן לג' ברכות כלם הם דאורייתא כמו כן בענין ברכה הטומ"ט, ולפי"ז דכמו דאמרינן שנת (קל"ג :) לענין ז'ינן שאין מעכבין את המילה דאם לא פירש דוחה שנת ואם פירשו אין דוחה שנת הי"ג כ"ז שלא פי' דוחה טוב איסור לא תשא וא"כ שפיר כתבו האחרונים בספק בירך לברך כל השלש ברכות החורה, ושאני ברכה המזון דאחר בונה ירושלים עונין אמן על ברכת עלמו להורות שכבר סיים ברכות דאורייתא ועניית אמן לכוונה זו היו כפירש ושוב לא חשיב אחד עם המלו' על כן אינו דוחה ספק לא תשא ועל כן כתב הרמב"ן בספק בירך ברכת המזון לא יברך הטוב ומטיב מה שאין כן בברכה המורה שאינו עונה אמן הוא כלא פירש, וכו' דכל זמן שלא אחר הפסיקים שאחר ברכת החורה אסור להפסיק לכמה פוסקים דגם אחר ברכת החורה לריך ללמוד על אחר כמו בזהבנה רבה וכיון דאסור להפסיק חשיב שדריין לא נגמרו הברכות עד שיאמר הפוסקים ושפיר הוי כלא פירש דחזר אפילו על ז'ינן שאין מעכבין ודוחה שנת, הכא נמי דוחה ספק לא תשא והיא סברא ישרה ומוחזרת כשיעתא דשמאי, מכל מקום הואיל ונפיק מפומא דהגאון רבן של כל בני הגולה השאגת ארי' זכרונו לברכה שלא יברך רק ברכה אחת וגם סוף דבר יהי' שיבדך כל הברכות אחר שינה או ישמע מאחד ולשיטה מקובלת ברכות (ס"ו.) יולא ידי חובתו למפרע וחשיב כאלו ברך כל הברכות עתה ע"כ מהיות טוב אל תקרי רע ולא יברך עתה רק ברכה אשר בחר בנו :

ומתוך הדברים האמורים אהה למד טוב טעם למש"ג לעיל דיותר טוב שיבא אחר ויוליאו משיבך בעלמא דאפשר דהא דהחירו חז"ל לברך ג' ברכות החורה אפי"ג דמשיקר הדיו סגי ב אחת [כמש"ל דאפשר דאפילו מדרבנן סגי בא'] היינו משום דלא פירש והיו כליין שאין מעכבין דכ"ז שלא פירש חוזר עליהן משא"כ בכ"ד שאומר הפוסקים אחר ברכה אחת ועושה הפסק גדול בנתיים אין לך פירש גדול מזה ושוב לא יוכל לברך אח"כ שאר הברכות

סימן כ.

דבר המנהג לוטר בבוקר אחר ברה"ת ברכת כהנים.

ד' נרע"ד טעם המנהג לומר בבוקר אחר ברה"מ פי של ברכת כהנים דוקא משום דברה"מ פוטרת תורה שכתב והורה שבע"פ וגמ' כדאי' ברכות (יא :) למקרא ולמשנה ולגמ' לריך לברך, ועיקר מלות הורה שכתב לקרותה מהוך הכתב [דהיינו מחוך ס"ת כשר כמ"ש חוס' (קס"ו.) וע' שו"ע ארי"ח (סי' של"ד)] דדברים שכתב א"א רשאי לאמרן ע"פ ונכללין בזה ב' דברים א' איסור לקרו' בע"פ, הב' שלילת קיום המלו' דת"מ כשהוא בע"פ ואף למ"ד בעלמא דאדם י"ח במהב"ע הי"ד במקום דהללו לא נאמר אלל המלו' ומשכחת לה למלו' בלא עבירה ועבירה בלא

3

ודעתם אף שהא נרמז בחורה והוא מה"מ עיי"ש וע'
אדרת אליהו ר"פ משפטים] וזה חשיב הפרה וביטול קלת
לחורה שבכתב שלא יחשב עיקרי דא"כ ה"י מחבטל מהות
חושבנ"פ לגבי' אך שהם ז"ל פשו חשיבות למהות חושבנ"פ
שלא יחבטל למהות חושבנ"פ שבו וזה קלת מיעוט חשיבות
לחורה שבכתב וזה הפרו חורמך ובוה א"ש למה לא הביאו
פסוק זה בכ"ד שנקרו ח"ל ד"ה כגון שגזרו שלא לחקוע
בשבת ושלא ליטול לולב בשבת משום גזירה שמה יעבירו
הו"ל לחטויי הך קרא דעת לעשות וגו' הפרו חורמך
ולפמ"ש א"ש *):

→ **ונשוב** לכ"ד דכשלומוין תורה שבכתב שלא מחוץ ס"ח
הכשר אינו מקיים מצוה לימוד תורה שבכתב

→ רק חושבנ"פ, אמנם בצרכים כהנים י"ל דיי"ח ס"ח שבכתב
אף בע"פ כיון דמלו' לכהנים לברך את ישראל והם לריבין
לברך בע"פ ולא מחוץ הכתב ומלוותו בך וכן מלו' על
הישראל להתברך מן הכהנים בכל יום כמ"ש בס' חרדים
ובת"מ אמרי' שומע כעונה כמ"ש חוס' ברכות (כ"י): ד"ה
כדאשכחן בסיוי וא"כ ישראלים השומעים מן הכהנים ברכת
כהנים ע"פ חשיב כאלו אמרו בעלמך:

ולכאורה יש לרמות דל"ש כאן שומע כעונה דכיון
דרו"ם להתברך מן הכהנים אי"כ א"ת
שוכ"ע יחשב כאלו הם אמרו ג"כ אותן הדיבורים יברכך ה'
וגו' ולשון זה אין שייך אללם רק להטותן לקבל הברכות,
ושוכ"ע לא מליט רק כשרולה לז"ח בואו דיבור ממש של
העונה וכן בחוס' ברכות (כ"י): ששמעו עשרת הדברות
חשוב כאלו למדו בעלמך עשרת הדברות משא"כ כאן רלוין
להסבךך וא"כ ל"ש לומר שחשוב כאלו אמרו בעלמך אותן
המלות דזה מחננד להטותן שיברכו ולא שיאמרו אותן
המלות דהטותן לברך אחרים, אמנם מליט גם כה"ג שוכ"ע
והוא בברכות (כ"י): דאם אמר ברך רחמנא דיהבך לן
ולא יהבך לעפרא יאל החולה ידי ברכת הגומל ואף דשם
ל"ש גבי החולה אותן המלות ממש דהוא לריך להודות על
עלמו ול"ל דכיון דהמכוון אי' שייך שוכ"ע וא"כ ה"ה בכ"ד.
וכיון דהאמר ברכת כהנים בע"פ בין כהנים בין בישראל
האמר אללם בכל זמן כעין דעת ר"ת ז"ל בכלאים בלי"ת
דהאמר אפי' בלי"ה ובגשים דלאו זמן ל"ת משום הואיל
ואשחרי אשחרי, בפרט דאיתא בטוש"ע (סי' מ"ט) דדבר
שגזרו בפיו מוסר לומר בע"פ ובי"כ שגזרו בפיו דמלו'
להסבךך בכל יום מה"מ ואף היום בח"ל שאין נו"כ בכל
יום מלד המנהג כמ"ש הרמ"א (סי' קכ"ח) מ"מ שגזרו בפיו
מחמת הש"ל שאמרו בכל יום בפעלה וכיון דהואר לגמרי
בע"פ ולא משום דחוי' ממילא יולא בו יד"ח לימוד תורה
שבכתב אף שלא מחוץ ס"ח ע"כ בחרו בברכת כהנים
אחר ברה"מ כדי לשנות על אחר גם תורה שבכתב ע'
חוס' ברכות (י"א): בשם ירושלמי:

סימן כא.

ליישב מנהג כל ישראל לומר ק"ש בבוקר אלל אתה
הוא אפילו אם מתפלל תוך זמן ק"ש ולכאורה
אין נכון לעשות כן כמ"ש ב"י (סי' מ"ו) בשם הרא"ה
דנכון

בלא מלו' רק במקרה מדמנו יחד המלו' והעבירה או י"ל
דיואל יד מלו' אף במקום עבירה ואין עבירה מכנה מלו'
וע' פוס' נזיר (ב"י): משא"כ בזה דלא משכחיל לה לעבירה
בלא מלו' בודאי נפקע כל המלו' אם קורא בע"פ והוי כעין
תנאי להמלו' שלא יהי' בע"פ, וכע"ז כ' הפוסקים לענין
לאו דלא תשחט על חמך דל"ש ב' עדול"ת כיון דהללו כתי'
אלל העשה חשיב כעין תנאי להמלו', וכל שקורא שלא מחוץ
ס"ח כשר חשיב בע"פ כנ"ל אך היום משום עת לעשות
החירו לקרות מכל הספרים כדאי' בא"ח (סי' של"ד)
ונלע"ד דהיתר זה אינו רק לענין האיסור שאסור לומר
תורה שבכתב בע"פ אבל לא לענין קיום מלו' לימוד תורה
שבכתב דלענין זה ל"ש היתר דעת לעשות דזה לא החירו
רק מחשש שכתת התורה אבל לא בשביל מלות ת"ת ואדרבא
כיון דמה"מ אינו מקיים בזה מלו' ואדרבא איסורא קטב"ד
אי"כ אינו לזורך מלות ת"ת כלל רק משום חשש שכתת
התורה ולענין זה מספיק היתר הלימוד לבד ולא למדש מלות
ת"ת שמה"מ אינו מקיים דזה אינו לורך, ואף שכתבתי
לעיל דהטעם שאינו מקיים המלו' משום מהב"ע הוא וכאן
כ"ע מודו דלא יאל וא"כ לכא' אחר שהחירו חו"ל ללמוד
פקע העבירה י"ל דאע"ג דהחירו מ"מ לא נפקע האיסור
לגמרי כיון שאינו אלל דחוי' דומה לפסחים (פ"ד). דטומאה
דחוי' בנזכור פסח פסול מקרי וכ"כ להדי' בס' הטור אבני
נזר יו"ד (סי' ע"ג סק"ב) עיי"ש ואף דבעלמך ששי"א
דכה"ג ל"ח וזהב"ע מ"מ ב"ד דהוי כעין תנאי המלו' שלא
יהי' בו חסרון זה דבע"פ כל כמה דלא פקע האיסור מכל
וכל עדיין חשוב חסרון ולא מקיים המלו':

אך נראה דמ"מ מקיימים מלות ת"ת בחורת חושבנ"פ
לשולם בכל תורה שבכתב תרתי איחתייהו בה תורה
שבכתב ותורה שבפ"פ דכל תורה שבפ"פ הוא רק פי'
וביאר לתורה שבכתב וא"כ יש בכלל מאתים מנה וע'
חוס' שבת (קט"ו). סוד"ה לא נתנו וש"ע א"ח (סי'
של"ד סי"ב), והנה ברב ז"ל סוף פ"ב מה' ת"ת כ' דתורה
שבכתב מקיים מ"ע אף כשלומד ואינו מבין משא"כ בתורה
שבפ"פ עיי"ש והביאר כנ"ל דכל ענין תורה שבפ"פ שהוא
ביאר לתורה שבכתב וכשאינו מבין אינו כלום משא"כ
תורה שבכתב עלם המלות מלו' ודומה לתוקע לשיר רילא,
ע"כ כשלומד תורה שבכתב וגם מבין יש ב' דברים מלד
עלם המלות הוא תורה שבכתב גרידא ומלד הבנת הפסין
חשיב תורה שבכתב וחושבנ"פ יחד ומ"מ הדין דברים
שבכתב או אהה ראשי לאמין ע"פ משום דתורה שבכתב
חשוב בין מלד המלות בין מלד טשא הענין ותורה שבפ"פ
ל"ח רק מלד טשא הענין לבד ע"כ לז תורה שבכתב שבו
יותר עיקרי ואח"כ כשנתרבה השכחה חידשו חו"ל היתר
למזיל בחר מהות תורה שבפ"פ שבו ושלא יחבטל מהות
חושבנ"פ לגמרי לגבי תורה שבכתב:

ובזה יש לבאר הדרש שדרשו ז"ל היתר זה מפסוק עת
לעשות לה' הפרו חורמך, חורמך נקרא תורה
שבכתב שהוא מהש"ת עלמו [ואף דגם חושבנ"פ הוא
מהש"ת אבל מלוותו בך שלא הדבר לפועל ע"י חו"ל
ע"ד יוס' א' הוסיף משה מדעתו, וע' תפארת ישראל
למהר"ל ז"ל (פרק כ"ז) חו"ל דודאי כל מה שהולאו חו"ל
מן הכתוב ע"י דרשה שלהם נקרא הכל דברי חכמים

ובמשנה ר"פ הרואה שהחירו לשאול שלום בשם משום עת לעשות לה' הפרו חורמך וק' ג"כ כנ"ל למה לא
מייחי קרא זה על כל עדול"ת, וי"ל לפמ"ש מהר"ל ז"ל בנתיב השלום טעם שהחירה תורה לחמוק השם
הק' כדי לעשות שלום בין איש לאשתו ולא מליטו שהחירו איסור זה בשביל לורך אחר וכ' משום דשמו של הקב"ה שלו'
כדאי' בשבת (י'): וכשחמתק שם כדי לעשות שלו' הרי חוזר וכותב שם כדב"ז עלמו שהרי עושה שלום עכ"ד הגעמיים דפתי"ח:
ובזה יל"פ דרשה הנ"ל עת לעשות לה' [היינו לעשות את השם הק' דהיינו ע"י שאילה שלו' בשם גורם שלום וחשיב
ע"י שטושה את השם] הפרו חורמך דחומר להפר תורה בשביל זה וא"כ אין ללמוד מזה לשאר עדול"ת:

זי נר"ו למה אין פותחין ברוך ולחתום בה בברוך קצר פותח בברוך ואינו לפרש כי עיקר הברכה : זו כשנעויר (ב) משנתו כוין לבו בברכה. ולפי מחבר אחר ושכו ר' לוי יל הבלי שינה על העין . רתה . ויש מפרשין שאין מלכות (ג) דומה . ומצאו זהו אמרו על הבא ומצא למודים יתפלל ואם לאו זה בפתחה שלימה אלא שיש בו דברים ארוכים . עם ברכת אלהי נשמה . כל טיפה וטיפה שהורדת שהיא הוראה . ובהודאה שעי' וצ"ל כתב בפסקיו שנפתח בי שהורה . שועין ברוך . וכן ראוי להתחיל יר אלהי נשמה וחותם בה מר כל הקטנות . ואחר כך ה עם סדר מאה ברכות . הרב וצ"ל כי אלהי נשמה דאמרינן בגמרא כי מתער לאי זו ברכה נסמך אותה לי שינה שגם היא ברכה מיוסרת על השניה עצמה כראברין בבראשית רבא וכל הגוף . ובשעה שהוא את כולם . לפי שהם כולן זה הוא על התעורה עצמה שמקיץ אדם משנתו ועיניו י להקדים המעביר חבלי ז . והנראה בעיני כרבינו כתב הרב ר' שמחה וצ"ל וכן כתב הר"ר אבינודר

בין אותה .

עשאו משוקל ומכוון בד' חומא פרשת נעים . שאם נעשה אסמנס . ובויקרא דם וחציו מים כדי שיהי שלם

: (ג) נכ"י נסס וכננון דומס : פומח נס נננון :

שלם : ור' בנימין אחי נר"ו כתב בשם הר"ר מאיר נר"ו לפי שהארס נקרא עולם קמן כמו שאברט בבראשית רבא שכל מה שנעשה במשכן דומה לעולם ולגוף האדם . במשכן היו קרשים קבועים בתוך הארנים . ובגוף צלעות קבועות בתוך החוליות . ובעולם הרים קבועים ביסודי הארץ . במשכן היו הקרשים מצופים כו' כראיתא התם . ומצינו חכמה בבריאת העולם שנא' ה' בתכמה יסר ארץ כו' . ואומר מה רבו מעשך ה' כולם בתכמה עשית וגו' . לכך קבעו אשר יצר את הארס בתכמה וחותם הרופא לכל בשר וספליא לעשות ואין בה משום חתימה בשמים . ומשמע הרופא לכל בשר במה שהוא ספליא לעשות עמהם בפתחתה נקביהם : מצאתי בשם רבינו שלמה וצ"ל כי גדול אתה ועושה נפלאות . אמר ר' תנחומא בר חייא הגדול הזה אם יהי' בו נקב כחידדה של מחט כל רוחו יוצאה ממנו . והארס הזה עשוי מצוללים מצוללים ונקבים נקבים ואין רוחו יוצאה הימנו . הוי אומר ועושה נפלאות על כן קבעו חכמינו וצ"ל ומפליא לעשות : והורה רבינו יצחק ב"ר יהודה וצ"ל שכל פעם שתזור ארס מלחך את רגליו בין לגדולים בין לקטנים מברך אשר יצר . והגמול ידיו להפלה ולא עשה צרכיו או נוסל ידיו להלמוד תורה בנקיות מברך על נפילת ידים . שהרי חכמים תקנו שצריך ליטול ידיו לתפלה ולתלמוד תורה על שם הבון לקראת אלהיך ישראל : והר"ר אלחנן וצ"ל השיב . ישכיל אדוני כי על קטנים אנו מברכין אשר יצר כי אינו נראה לחלק בין גדולים לקטנים לענין אשר יצר . אבל נפילה ידים אינו מברך על הקטנים כי אפי' נפילת ידים אינו צריך . אפי' אם רוצה לעסוק בדבר קדושה או בעבודה היכא הלא שפיש בניצוצות שברגליו כדמשמע ביומא פ' אמר להם המבונה . ובגדולים צריך לברך על נפילת ידים ואשר יצר . והנראה בעיני כהוראה רבינו יצחק וצ"ל שאין מברכין על נפילת ידים אלא לסעודה ולתפלה ולשתרית . וכן כתבתי בשם רב נטרונאי נאון וצ"ל בתלכה א' :

[ד] דין ברכת מגביה שפלים וברכת עומר ישראל בתפארה .

ועל ברכת מגביה שפלים . מצאתי בתשובות הגאונים ו"ל שרב עמרם נאון וצ"ל הסיר מגביה שפלים . ויש תמיהין למה לא הסיר מתיר אסורים . שהרי שניהן אינן במשבע . והתשובה למה יסיר מתיר אסורים וזהו היא כתובה בדברי חכמים ובמשבע הוא מפי הגבורים שכן אמרו כי פשיט כרעיה אומר מתיר אסורים . ולרברי אילו ואילו ברכה קבועה היא מימי רבותינו . ומי הוא שהו' בו כת להסיר אבל באמת מגביה שפלים הסיר שאינה במשבע שמבעו חכמים . ועוד שהרי בוקף כפופים די לו שהוא מענין מגביה שפלים ועל מתיר אסורים לא דבר כלום : וכן מצאתי בתשובות שהסיר רב עמרם נאון וצ"ל עומה ישראל בתפארה . לפי שאין עשיפת סדר נותנת במקומו . וגם רב נטרונאי נאון וצ"ל לא כתב עומה ישראל בתפארה :

[ה] דין ברכת התורה שחרית ואחר קריאת שמע .

וצריך לברך ברכת התורה ולקרות פרשת תמיד . ושונה בתחילת מכתב ברכות . ושונה פרק אי זהו מקומן של זבחים . דאמרינן בשילהי פרק קמא דקדושין לעולם ישלש אדם שנתויו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד . ואמרי' מי ידע אדם כמה חייו ואוקימנא לוימי ופירשו רבינו תנאל ורבינו תם וצ"ל לוימי שליש היום במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד . ויש סומכין על זה מה שאנו קורין פרשת תמיד בכל יום וכל הסדר הכתוב בסדר רב עמרם נאון וצ"ל שיש בו עסק מקרא ומשנה תלמוד הלכות ואגדות . וכתב ר' בנימין אחי נר"ו שקריאת פרשת תמיד טובה . הדע לך שהיא כן שררי אין מוכירין פרשת תמיד בהפלה כמו שמוכירין פסוקי המוספין בתפלת מוסף : עוד כתב בשם הרב ר' מאיר נר"ו שאין ראוי לקרוא פרשת תמיד קודם שיעלה עמוד השחר שכן חובת התמיד משהאר המזרח על שם ונשלמה פרים שפתינו : ואם קראה קודם לכן לא יצא ידי חובתו . והמשכים קודם שיעלה עמוד השחר מברך על התורה וקורא לא ימוש . ושונה מאימתי קורין . ופרק אי זהו מקומן . דהא קיימא לן בין למקרא בין למשנה צריך לברך . וכשיעלה עמוד השחר קורא פרשת תמיד בלא ברכה : [ועוד כתב אחי בשם הר"ר מאיר נר"ו דהא דתניא שצריך לברך דוקא בשמשכים לקרוא או לשנות . אבל אם משכים להתפלל הפלות והתנוגים כמו

כמו שרנליון בעשרת ימי תשובה יש אומרים שאין צריך לברך : והר"ד אברהם ב"ר דוד זצ"ל השיב . בעשרת ימי תשובה כך מנהג לברך ברכת התורה , לעסוק בדברי תורה . והערב נא . ואשר בתי . ולשנות הלכה אחת ממשנת איהו מקומן או ממשניות אחרות ואחר כך אומר תהלה לרור . כי התובים תורה הן . והן בכלל שאמרו למקרא צריך לברך . וכתב הר"ד ישעיה זצ"ל זה שאמרנו שהמשכים צריך לברך דוקא לפניו . אבל לאחריו אינו מברך . ואינו דומה לברכת התורה שבכנסת שמברך לפניו ולאחריו דהתם כל אחר ואחד נומר מצותו . אבל הבא אין קצבה לעסוק בתורה שיברך לאחריו . וזה שאמרנו שמברכין על התורה דוקא אשר השכים לקרות או לשנות קודם שיקרא קריאת שמע . אבל לאחר שיקרא קריאת שמע אינו צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה . שאומר ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה . ודוקא קריאת יחיד נפטר באהבה רבה . אבל קריאת רבים בעשרה אינה נפטרת לא באהבה רבה ולא בהערב נא דהקנת עורא היא : והר"ד אברהם ב"ר דוד זצ"ל כתב שצריך לברך על התורה אפי' לאחר קריאת שמע . וזה נוסח לשונו . מה ששאלת בכרכת התורה אם אנו חייבין לברך אותה כל שעה שנרצה ללמוד . דבר זה עיינתי בהלכות הר"ד יהודה זצ"ל . וקבע שאינו צריך . כי כל היום אינה שעה קבועה לדברי תורה ונפטר באהבת עולם . ומה שאנו מברכין על התורה כאשר אנו קוראין בעשרה מפני שקריאת התורה בעשרה היתה קבועה ועומדת מימות משה רבינו ע"ה וברכה לא וזה ממקומה . אבל שאר קריאת התורה כבר נפטר באהבת עולם . ומה שאנו גורסין במקום אחר ויאמר ה' על עובם את תורתי ואמר מר על שלא ברכו בתורה התלה . מפרש הרב שאינו אומר מברכת התורה אלא שמעניש תלמידי חכמים שאין עושין כבוד לתורה ואין עולין ראשונה לקרות בהורה ער כאן דברי הר"ד יהודה זצ"ל . אבל אני שמעתי מפי ר' הבן שהר"ד שמיאל דשמריג וחכיריו היו עוסקין בברכת התורה ואתא עליהו ר' עזריאל אמר להן במאי עסקיתו אמרו לו בברכת התורה . אמר להן כתוב בירושלמי והוא ששנה לאלתר כלומר שאינו נפטר באהבת עולם אלא א"כ שנה לאלתר . אבל אם לא שנה לאלתר שהסית דעתו ממנה ועסק בצרכיו צריך לברך עליה ולעיני נראה לי זה הדעת . דאם כן הוא שאין לתורה שעה קבועה וכל היום הוא חובתו כמו שנאמר והגית בו יומם ולילה אפי' משרתית לשתרית לא יברך עליה ואם תאמר שהשינה מפסקת אם כן אפי' ביום נמי מי לא בעי מינס מי לא בעי לטיעל לבית הכסא אלא שאין בנו כח להזכיר דברי הרב שהורה על זאת הברכה לא תשא אבל ברכה אחרונה שהזכרת כמה ימים שהי' ספק בדי . אך מי יאמר לנו שזה הירושל' עקר . מדוע לא יברך כל זמן שירצה להפטר מדברי תורה ולעסוק בצרכיו . ואני אין בי כח להשיב על דברי הר"ד יהודה זצ"ל שאומר לברך ברכת התורה . ולמי שאומר שצריך לברך אם הי' אדם יושב על שולחנו או עוסק בעסקיו ובא אדם ושאל לו בדבר הלכה . בודאי אם הי' מקום המנופת אינו לא מקום תורה ולא מקום הלכה . אך אם הוא מקום נקי להשיב בו דברי תורה צריך לברך ברכת התורה קודם שישב את שואלו . ורברים אילו כמה הם אדירים והזקים ואין אדם יכול לצלול בהם ולהעמידן . וכל איש מקבל שבר על מה שרואה בדעתו אם דעתו מכון לשמים שהרי אתה רואה שתפילין שתפרן בפשתן פסולות כדאמרין בפרק אלו הן הלוקין ואמר רב חונא לתפילין דבי תביבי דתפורי בכיתנא ולית הלכתא כותיה . ובדאי ר' חייא הגדול הי' לו שכר תפילין כשאר החסידים ואע"פ שהפורות בפשתן . ור' בנימין אחי נר"ו סבירא ליה שאין צריך לברך על התורה לאחר קריאת שמע שכבר נפטר בברכת אהבה רבה כמו שמפורש בנמרא דידן . והיה דירושלמי דקאמר והוא ששנה לאלתר לאו אתלמוד תורה קאי אלא אקריאת שמע גופו קאי . ואל תתמה על לשון ששנה לאלתר לפי שבהרבה מקומות בירושלמי נאמר בקריאת שמע לשון שינון כדאייתא התם שנייא התם קריאת שמע שהוא לשינון ועקרו מלשון ושננתם . וזהו פירושו של ירושלמי והוא ששנה על אחר . אימתי אינו צריך לברך על התורה לאחר שקרא את שמע לפי שכבר נפטר באהבה רבה דוקא כשקרא את שמע מיד אחר שבירך אהבה רבה אבל אם הפליג בין ברכת אהבה רבה לקריאת שמע אינו נפטר מברכת התורה שהרי הפסיק בינתים והוי כמברך על המצוה או על הפירות והשיח בין ברכה לעשייה או למעומה שצריך לחזור ולברך ורשאי הוא להפסיק שהרי ברכות אין מעכבות אלא שמצוה מן המובחר לסמוך הברכות אל הקריאה , ועל דבר זה שאל לפני

ל טור והאגור
בסימן (כ"ב) (א) נשם
הראב"ד (מונח בשגלי
הלקט סימן ה) וספר
ארחות חיים (מונח בנ"י
ד"ה והקשה):
מ. אגור בסימן (כ"ה)
[כז] נשם מהר"י
[מולין] (מהר"ל הלכות
תפלה עמוד ממ ואגור סימן
א נשם מהר"ס המונח בשגלי
הלקט ע"ס) וסבן מנהג
אשכנז:

ציונים דרמ"א

(*) דרכי משה אורח חיים:
(ט) וכן (טו) משמע
בחוספות (יא, ד"ה סכר) וספר
ומדרי (נמו ל) סוף פרק
קמא דברכות ואגור סימן
כ נשם לראב"ד המונח בשגלי
הלקט סימן ה וארחות חיים
המונח בנ"י ד"ה והקשה:
(*) טור (נשם רבינו יהודה
המסיד המונח בנש"ץ סימן
[ט]:

הגהות והערות

(ט) בכ"ז הדפוסים נדפס
אגור נשם הראב"ד בסימן
כ; וכן מוקן לתועלת
הלומדים, וכן נאלץ שאמר
ג"כ נדפס אגור נשם מהר"י
בסימן כ"ה וכן מוקן:
(ט) עיין שו"ס מהר"ל
מהדורת מ"י סימן קי
והערות המהדיר ע"ס:
(טא) כ"ז מפ"ד,
ונמהדורת אמ"ד מקי"ד
(פרוסם) כתב "קודם",
וכ"כ נמי ח"ס עיין אגור
מפרשים א"ח ו, ועיין
מפ"ש שתיקן ש"ל אחר:
(טב) הנוסח "ועל אותו
הדור" לתא נמדכ"א, אלא
בשגלי הלקט המונח בסימן:
(טג) צפנינו מירושלמי
ליתא, והוא נמדכ"א ה"ל:
(טד) וע"ש בנאור הגר"א:
(טו) ע"ש ונבין ד"ק ג:
(טז) ע"ש שכתב לומר
ברכת הכניס ואלו דברים, וכן
הוא בשם דרכי משה:
(יז) חוקן ע"ס די אפרים
ומקור ע"ס. בנהדורות
לעמנענר עטו וכתבו נ"י,
ועיין בסימן ו סוף ד' ויחן
שנאמת כוננת המ"א לה:
(יח) ביהדות ואלהותיים-
הורה ונכמ"ה הוא מלויין על
המק"ל יכתב לומר ג"כ
פרשה ראשונה, וכן כתב
נוה"ל, ויחן בדרך מנאי:
(יט) ביהדות ואלהותיים-
כמו בשנאמת:
(יט) ובספר ש"ה עיני
תפלה וקריאה נכ"מ ד"ה
אמה הוא הנוסח "עד שלא
בראת העולם" וז"ע:
(ע) מקדש של שמו דברים,
וכן הוא בנכמ"ס (מדר)
תפלות כל השנה:
(ידיקים בבוסתן התפלה

מז לא יקרא פסוקים. ולנוש כתב סימן תקפ"א [סעיף ה] ו"ל,
דוקא בני אשכנז שנוהגין לומר ברכת המורה אחר (ס) פרשת
התמיד [א"כ סבירא להו] דמותר לומר פסוקים קודם ברכת
המורה, אבל לדין שאומרים ברכת המורה מיד אחר יצ"א
סבירא לן דאסור לומר פסוקים
קודם ברכת המורה, א"כ גם צ"מ
הסליחות יאמר ברכת המורה קודם
הסליחות ולדגה אחר, עכ"ל. וכן
נראה לי לנהוג וכמו שכתבתי סימן
ו' סעיף ב' [פ"ק ו]. ואם יש א'
(י) שלא אמרה, ירד לפני המיטה
ויאמרה אחר"כ:
לפעמים וכו'. פירוש, משום
דלפעמים שוהין הצבור, לכן יאמרו
בכל פעם, אך לא יכוון לנאח"ט אלא
אם כן ירא שהצבור יעברו זמן
קריאת שמע, אבל כשלא יעברו
מוטב לנאח"ט ידי קריאת שמע עם

הצבור ולקרות אותה כדנה צרכותיה ולמנוח [גאולה לתפילה].
ועיין סוף סימן (ו') [סו] [ס"ו] [ספ"ק ח], וזוה מתוך קושיית הבי"י
[ד"ה וכתב] [ב"ח סוף הסימן]. ואע"פ שהוא כתב שלא יאמר בשמכ"ל,
נראה לי דאין צדק כלום כיון שאין מתכוון לנאח"ט ורש"ל
"במשנה [סימן סד] כתב לומר ג"כ פרשה ראשונה של שמע, ונראה
לי דוקא כשירא"ט שיחשבו הצבור. יאמר אמה הוא עד שלא נברא
העולם, ולא יאמר עד שלא בראת העולם (ש"ה סידור שער השמים (ס)
ב"ח סוף הסימן ד"ה אמה) (י):

ומטעם זה כתב מו"ח ו"ל [ב"ח ד"ה עור] שאין להסירה מן הסידורים,
מה שאין כן בצרכת סומך נופלים שלא הוצרכה כלל בשום ספר,
שיש להסירה מן הסידורים. ונראה לדין שאין מנהג צבור גם
צמגיה שפלים, אין להכניס עצמו בספק בזה ולא יאמרו אותה,
וכמו שכתב כאן בסעיף שאחרי
זה, כן עיקר: (ח) שהרי בימי
הפליחות כו'. עיין מה שכתבתי
בסימן ו' [פ"ק ה] לישב זה:
(ט) כי לפעמים כו'. בטור כתב
שכן נהג ר' יהודה המסיד (מונח
נחש"ץ סימן רע). וב"י [ד"ה ודפינן]
הקשה על זה מן הירושלמי (ברכות
פ"א הלכה ה) דר' אחא בעי למימחא
בנהגין כן. ונראה דר' יהודה
המסיד סמך על גמרא שלנו (ברכות
יג, ב) שהיא עיקרית דרבינו הקדוש
היה (עושין) [עושה*] כן בשעת
לימודו עם התלמידים ואח"כ קרא

אותה עם צרכותיה, וכמו שכתב צ"י [ד"ה וכתב] והאריך בזה. וכתב
רש"ל בשבועות סימן ס"ד ו"ל, וכשאתי מגיע לקריאת שמע של
ר' יהודה הנשיא, שהיא (אחד) [אחר*] לפיכך, אני נוהג לומר כל
הפרשה הראשונה עד ובשעריך, וכן כתב רבינו יונה במדושי ברכות
[ע, א ד"ה למימחא] [וכו']. ועוד אני אומר דברכה שלאחריה מקדש
את שמך ברבים שהיא מן הירושלמי (ס). והיא נתקנה על קדושת
השם המיוחד, שייך שפיר אחריה, כשם שהוא מקדש שמו ברבים
כך מחויבים אנו לקדש שמו ברבים, וזה נכלל בכלל לבדך וגו',
עכ"ל. משמע מדבריו ש"ל מקדש שמך ברבים דרך ברכה, דהיינו
בזכרת השם, ולומר ברוך אמה ה' מקדש כו', וכן משמע צ"י [סוף ד"ה דמיחא] שכתב שיש להכניס ברכה זו בשמנון, וכן הסמ"ג [עשין
כו קד, א] חשב אותה ברכה, וכן הוא בטור, וכן הוא בחוספות פרק ערבי פסחים דף ק"ד [ע"ב ד"ה כן]. והוא מימחא, ללא הוצרכה
בתלמוד, ומאי שנא ממודים דרננן שלמד צ"י בסימן קכ"ו [ד"ה וירושלמי] מברכת בורא נפשות שאין לחמוס בה נשם כיון שאינה
בגמרא שלנו אלא בירושלמי (ברכות פ"ו הלכה א), גם הרמב"ם [בסדר התפלות] לא הזכיר בזה השם, ואין צדינו לומר בזה אלא על דרך
שזכרתי [ס"ק ו] כיון דכבר נהגו הכל לאומרה, כיון דנהוג נהוג. בנפוח של הטור שאומרים אמה הוא עד שלא נברא העולם, כן הוא
בחוספות פרק ערבי פסחים דף ק"ד [שם] ובפרק שלשה שאלו [ברכות מו, א ד"ה כן] וברמב"ם [שם] וכן בכל הסדורים ישנים וירושלמי,
וכן משמע בילקוט [שמעוין] פרשת ואחתי סימן תתל"ו נשם אליה ו"ל [מנח דמי אליה רבא פרק כ"א], שאומרים מלאכי השרת נוסח זו.
אלא שבנוסח סידורי הספרדים יש שם אמה הוא עד שלא בראת העולם, ואין על שום אדם לחלוק על נוסחאות ישנות, אלא שמקורו
נדפס סידור אחד על פי מדקדק אחד והגיה נוסח שלנו ג"כ כסדור ספרדים, וזוה"ל לא יפה עשה בזה. ומה שיש אומרים שקשה על
נוסח שלנו דמשמע שנברא ח"ו על ידי אחר, אני אומר אדרבה על נוסח שנבראת קשה, מה מידוש שהוא נמלא קודם [ו] אחר שנברא
העולם. דאם נא לומר שהוא יתברך הצורא, לא היה לו לומר אלא אמה בראת העולם, וזוה"ל שהיה קודם ואחר הצריאה, לכל פועל
פעולה הוא צמנאל קודם הפעולה ואחריה. אלא צבור הוא שלא נתכוון כאן להודיע מי הצורא, אלא להעיד על נאמיות של הקב"ה

הגהות רעק"א

(ט) (פ"א ספ"ה) אלא אם כן ירא שהציבור יעברו (ס). לענין מרא שנתער
יעברו זמן קריאת שמע יכוין בדרך מנאי, אם יעברו יא יוא בזה, ואם לא יעברו
לא יא בזה. כמו שכתב הבי"י בסימן תפ"ט [ד"ה כתב הכ"ר דוד] בשם אבודרהם
[עמוד רמב"ן] לענין ספירת עומר: (י) (שם) שיתעכבו הציבור. ולענין צריך
להגיה תפילין, שלא יהיה כמעיד ערות שקר כעצמו (ש"ל) אח"כ מצאתי שכן כתב
בספר חוספת שכתב בתחלת ספרו [מכת"ו]:

ביאור הגר"א

שכן פשט המנהג. אבל הרמב"ם [תפלה ז, ו] קרא תגר על זה וכתב שלא יברך,
פירוש שום ברכה, אפילו ברכת אשר נתן כו', וכן כתבו בחוספות שם (ברכות
ס, ב) ב"ה כי פריס כו' והרא"ש [שם פ"ט סימן כג] והטור. אלא שכתבו [החוספות]
ב"ה כי שמע כו' רשם אפילו לא שמע, וכן כתב הרא"ש [שם]. והוסיף הטור
אלהי נשמה ודוקע כו' והמכין כו' שהם ג"כ על סידור העולם. וכתב כ"י [ד"ה
וכל] כיון דאיכא פלוגתא אומרא אותה בלא כו'. ודרכי משה [נאור ה] כתב ולי
נראה דאל יענה מן המנהג, וכנזכר לעיל [ס"ק יד]: [שם] [הגה א] אב"י
הפנהג כו'. וכן מנהג הקדמונים, כמו שכתוב בטור, וכמו שכתוב למטה [ס"ק יז]: [ז"י] ונהגו לסדר כו'. בטור כתב ובסידורי אשכנזים כתב אחר יהי רצון
רבון כל העולמים, והוא על פי מה שכתוב בתנא דבי אליהו [ויבה פרק כא] הנוטפים ברבע בראש כל חצות (א"כ ב, טו). אין רעב אלא מרבני תורה שנתה
[עמוס ה, יא] לא רעב לאלהם, ועל אותו הדרך [הוא אומר לעולם יא אדם ירא שמים בסחר כו'. וכתב שבולי [ה] לקט סימן ה] והנהגו קדמונינו לומר אומה
בכל יום קודם התפלה, ועיקרו נתקן משום דורו של שמר, וזהו שאמר ירא שמים בסחר, וזהו שאמר ואומרים שמע ישראל כו', כי גזרו שלא לקרות קריאת
שמע, ולכן אומרים ג"כ אתה הוא ומקדש את שמך כרבים. והזכרה בחוספות ברכות מ"ו א' [ד"ה כן] וכפסחים דף ק"ד ב' [ד"ה כן]. וכתב בטור שנחקק על
פי הירושלמי (ס). אתה הוא כו' כמו שכתוב [צפניה ג, ב] בעת ההיא כו'. ואח"כ ברכת התורה ופרשת התמיד כו'. וכתב הטור והקשה לי על זה הסדר לומר
פסוקים קודם ברכת התורה, ונהגתי בעצמי לברך אחר ברכת אלהי נשמה כו'. וכתב דרכי משה [נאור ה] והמנהג לברך אחר אשר יצר, ויש שיש לו על פי הטור,
ואע"פ שהוא כתב אחר אלהי נשמה, היינו לסבירא שלא להפסיק בין אשר יצר לאלהי נשמה, אבל אין סבירא לן דמותר להפסיק כמו שכתב לעיל [סימן] סימן
ו' (ס). אבל ראיתי בכל הספרים קדמונים ואחרונים שהנוסחא מימי אבותינו אשר סדרו לנו הברכות לברך [ברכת התורה] אחר כל הברכות קודם פרשת התמיד,
וסדרו אלהי נשמה אחר ברכת אשר יצר מיר, וכן כתב הרבנו יונה בספר היראה [מהדורת אשכול עמוד קטנ] דאשר יצר סמוכה לברכת אלהי נשמה, וכן כתבו
כל הפוסקים, ועיין חוספות ברכות מ"ו [שם] ר"ה כל כו', והרא"ש [שם] בפרק א' סימן י"ג ומי שהשכים כו' כשקרא פרשת קריאתו כו', וכתב שובו"ב ריש כלל
ד' והמשכים ללמוד יברך על נטילת ידיים וזוה"ל הוא אומר לברך אחר ברכת אלהי נשמה, ולכל סדר הברכות ער ברכת התורה וברכת התורה בכלל כו'. וכן הוא בסידור הרמב"ם בפרק
ז' מהלכות תפלה וכלל הספרים והסידורים הראשונים. וכן הוא באבודרהם [עמוד מג]. ומה שהקשה הטור היינו לסבירא דסבירא ליה כסברא הראשונה, אבל
לסבירא אחרונה וכמו שהשכים בהג"ה, אין לחוש. ואף לסבירא ראשונה יאמר קודם הסידור לעולם יא כו'. וכן הוא בסידור התפלות של הרמב"ם [סדר תפלות

בספר חוספת שכתב בתחלת ספרו [מכת"ו]:
[ז"י] ונהגו לסדר כו'. בטור כתב ובסידורי אשכנזים כתב אחר יהי רצון
רבון כל העולמים, והוא על פי מה שכתוב בתנא דבי אליהו [ויבה פרק כא] הנוטפים ברבע בראש כל חצות (א"כ ב, טו). אין רעב אלא מרבני תורה שנתה
[עמוס ה, יא] לא רעב לאלהם, ועל אותו הדרך [הוא אומר לעולם יא אדם ירא שמים בסחר כו'. וכתב שבולי [ה] לקט סימן ה] והנהגו קדמונינו לומר אומה
בכל יום קודם התפלה, ועיקרו נתקן משום דורו של שמר, וזהו שאמר ירא שמים בסחר, וזהו שאמר ואומרים שמע ישראל כו', כי גזרו שלא לקרות קריאת
שמע, ולכן אומרים ג"כ אתה הוא ומקדש את שמך כרבים. והזכרה בחוספות ברכות מ"ו א' [ד"ה כן] וכפסחים דף ק"ד ב' [ד"ה כן]. וכתב בטור שנחקק על
פי הירושלמי (ס). אתה הוא כו' כמו שכתוב [צפניה ג, ב] בעת ההיא כו'. ואח"כ ברכת התורה ופרשת התמיד כו'. וכתב הטור והקשה לי על זה הסדר לומר
פסוקים קודם ברכת התורה, ונהגתי בעצמי לברך אחר ברכת אלהי נשמה כו'. וכתב דרכי משה [נאור ה] והמנהג לברך אחר אשר יצר, ויש שיש לו על פי הטור,
ואע"פ שהוא כתב אחר אלהי נשמה, היינו לסבירא שלא להפסיק בין אשר יצר לאלהי נשמה, אבל אין סבירא לן דמותר להפסיק כמו שכתב לעיל [סימן] סימן
ו' (ס). אבל ראיתי בכל הספרים קדמונים ואחרונים שהנוסחא מימי אבותינו אשר סדרו לנו הברכות לברך [ברכת התורה] אחר כל הברכות קודם פרשת התמיד,
וסדרו אלהי נשמה אחר ברכת אשר יצר מיר, וכן כתב הרבנו יונה בספר היראה [מהדורת אשכול עמוד קטנ] דאשר יצר סמוכה לברכת אלהי נשמה, וכן כתבו
כל הפוסקים, ועיין חוספות ברכות מ"ו [שם] ר"ה כל כו', והרא"ש [שם] בפרק א' סימן י"ג ומי שהשכים כו' כשקרא פרשת קריאתו כו', וכתב שובו"ב ריש כלל
ד' והמשכים ללמוד יברך על נטילת ידיים וזוה"ל הוא אומר לברך אחר ברכת אלהי נשמה, ולכל סדר הברכות ער ברכת התורה וברכת התורה בכלל כו'. וכן הוא בסידור הרמב"ם בפרק
ז' מהלכות תפלה וכלל הספרים והסידורים הראשונים. וכן הוא באבודרהם [עמוד מג]. ומה שהקשה הטור היינו לסבירא דסבירא ליה כסברא הראשונה, אבל
לסבירא אחרונה וכמו שהשכים בהג"ה, אין לחוש. ואף לסבירא ראשונה יאמר קודם הסידור לעולם יא כו'. וכן הוא בסידור התפלות של הרמב"ם [סדר תפלות

מתר להרהר בדברי תורה קדם שיכרך, והרהור לאו פדבור דמי טו. וכן מתר לפסק דין בלא נתינת טעם, דהוי פהרהור (והגר"א הניח בצריך עיון, ורעתו נוטה לכרך גם המהרהר בדברי תורה, וכל שכן כשפוסק דין, ועין בנשמתאדם):

יא אסור לכתב דברי תורה עד שיכרך. ונראה לי, משום דדרך הכותב להוציא מפיו מה שכותב, וכל שפן בכותב ספר-תורה, תפלין ומזוזה, דחייב להוציא מפיו, ושמא יוציא מפיו בלא פננה (ה). אבל המעתיק ספרים בשכר ואין פוננתו כלל להבין מה שכותב, אין צריך לכרך (ט"ז, מ"א):

כלל י

דין תלמוד תורה

(ביו"ד סימן רמ"ו):

א מצנת עשה מן התורה ללמד תורה, שנאמר, (דברים ו, ז): "ושננתם לבניך". וכתוב, (שם ה, א): "ולמדתם אתם", וכתוב: (שם ז, י"ב): "והיה עקב השמעון וכיוצא בו פסוקים הרבה, ולכן כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורים, בין בחור בין זקן גדול, אפלו עני המחזיר על הפתחים, אפלו בעל אשה ובנים, חייב לקבץ לו זמן לתלמוד תורה, בין ביום ובלילה, שנאמר, (יהושע א, ח): "והגית בו יומם ולילה" (רמב"ם פרק א, מהלכות תלמוד תורה הלכה ח'). ומי שאינו יודע כלל ללמד, יספיק לאחרים הלומדים ותחשב לו כאלו לומד בעצמו, ויכול אדם להתנות עם חברו שהוא יעסק בתורה והוא ימציא לו פרנסה, ויחלוקו לפי ערך בשכר תורה ובשכר שירויוח:

נשמת אדם

במשלי כי אמת יהגה חכי, ואין מחשב נופל על החיך, וע' בקונקורדנסיא:

ה) ולענ"ד זה כוונת דר"א כמו שכתבתי הטעם, וכוה ל"ק מ"ש מהרהור. ועוד י"ל דהא איתא בגיטין ע"א דאי לאו גבי עדות דכתיב מפייהם ולא מפי כתבם, אע"ג דכתיב אם לא יגיד, הו"א דכתיבה הוי הגדה מעליא, ע"ש בתוס', וא"כ בתורה דכתיב ויגד לכם את בריתו וכתוב מגיד דבריו וכו', י"ל שפיר דכתיבה מקרי הגדה. ופעם בא לידי תשובת ח"י ואיני זוכר דבריו בכירור רק שכתב ראה מהכא לכותב נדר שהוא כמו שהוציא מפיו. ולא נראה, שהרי בנדר כתיב ככל היוצא מפיו כו'. ומצאתי ברדב"ז ח"ג סי' תר"ה שכתב להדיא לכותב שבועה דהוי דברים שבלב, כדכתיב לבטא בשפתים ולא יחל דברו:

ז) הקשה הגר"א כיון דהיא ברכת המצוה, ובכלל המצוה ג"כ הרהור כמו שכתוב, והגית בו יומם כו', מלשון הגיון לבי, ונ"ל דכיון דבה"ת נפקא לן מקרא דכי שם ה' אקרא, וקריאה היינו דיבור, ולכן גם החכמים לא תקנו ברכה על ההרהור לפי שאינו ניכר, ונוסח הברכה יוכיח כשמברכין לעסוק בד"ת או על ד"ת. וגם אפשר מש"כ והגית כו', היינו בשעה שאינו יכול לדבר, וכמ"ש יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי, ודרשו חז"ל אם א"א להוציא בפה, אז והגיון לבי, וה"נ נ"ל מש"כ, לא ימוש ס"ת הזה מפיך והגית כו', היינו כשיכול, אזי "לא ימוש מפיך". ובשעת מלחמה שא"א בדבור, עכ"פ "והגית". ובאמת עיקר מצות לימוד היא בפה, כמ"ש ושננתם, שיהיו שנונין בפיך, ע' חינוך מצוה ח"ט. ועוד נ"ל דדוקא במקום דכתיב הגיון לבי הוא במחשבה, אבל הגיון ולא כתיב לב, פי' דבור, כדכתיב

לגזירה, דהא ברה"ר היכי דליכא צורך קצת אסור מדאורייתא לדעת תוס', אלא דחז"ל לא רצו לאסור חצר שאינה מעורבת ביו"ט וא"כ אין זה ראייה כלל.

והנה בדרך הכרעה היה נ"ל, כיון דאין להמג"א ראי' מכרעת לאסור הוצאות החי בכרמלית, לזה יש לרון להקל אף בנושא ממש בכרמלית, כיון דרוב הפוסקים זולת המאור ס"ל דבכי האי גווני אמרינן החי נושא א"ע. אבל בקטן זוטר מיניה כיון דבלא"ה הר"ן כתב דגורר לא מודו חכמים לר' נתן. גם מדברי תוס' פ' המצניע (צד, א ד"ה אבל) משמע דס"ל דקטן הוי כבהמה, ובאו לסתור פרש"י דהטעם דמדדין קטן משום דאף אם ישאנו ליכא איסור דאורייתא, אלא הטעם משום צער התינוק לא גזרו שמא ישאנו כמ"ש במאור. אלא מדברי תוס' ר"פ ר"א דמילה (קל, א ד"ה רבי) מבואר דס"ל דגם בתינוק אמרינן חי נושא א"ע, וכבר עמד בזה כאל"י רבא דדברי תוס' סתרי אהרדי'.

ומ"ש בס' תוספת שבת (ס"ק קה) ליישב ע"פ הגהות מהרש"ל דסיימו תוס' בדף צ"ד ושמא ההיא דנוטל מיירי בתינוק ב"י עכ"ל, אינו מספיק. דאם נימא לחלק בין קטן לקטן, מי הגיד לרבותינו בעלי תוס' דדוקא בקטן ב"י הוא דלא אמרינן חי נושא א"ע, אבל לא בקטן בן ח' ימים, ולעשות מזה קושיא אההיא דמילה, הא מההיא דפ' מפנין מוכח רק דבנוטל אחת ומניח אחת אמרינן ב"י חי נושא א"ע, אבל בפחות מזה אינו מוכח, והר"ל לחלק בזה דוקא בנוטל אחת ומניח

אחת אמרינן ב"י חי נושא א"ע והי' מיושב ההיא דמילה.

וביותר בזה מרווח שמעתתא יותר, דאלו לפ"ד דדוקא בתינוק ב"י עדיין אינו מיישב כ"כ ההיא דר"פ נוטל, דמנ"ל להש"ס דרבא ס"ל כר' נתן דלא כהלכתא, דלמא מיירי בקטן יותר מיום אחד, דבזה גם לרבנן חי נושא א"ע, וכי דחיקא לומר דרבא לא מיירי רק מקטן יום אחד. אבל אם נחלק בין קטן דנוטל א' ומניח א' לקטן דעלמא, שפיר י"ל בההיא דנוטל דרבא סתם אמר תינוק, דמשמע גם בתינוק זוטר דעדיין לא הגיע לנוטל אחת ומניח אחת. ועיין בהרשב"א ר"פ ר"א דמילה דתירץ על קושיית תוס' דקטן הוי כבהמה עיי"ש"ה. א"כ לדעת הר"ן והרשב"א עכ"פ בשאר קטן דגורר הוי כבהמה וברה"ר דאורייתא אסור, ממילא בכרמלית פטור אבל אסור. ולא מצינו חולק על זה בהדיא. וכיון דאפי' בגדול ממש לדעת המג"א אסור בכרמלית, וא"כ אף אם נידון להקל בגדול, מ"מ בקטן כזה קודם שהגיע לנוטל אחת ומניח אחת אסור בכרמלית. אבל לאשר הוא בכלל מוטב שיהיו שוגגים, כשאר בודאי לא ישמעו לנו בזה, שתיקתנו יפה. אבל לצנועים השומעים ובאים לשאול דבר ד', ראוי להורות להם כהלכה לאסור, וכ"ז בעלמא אבל למול הקטן פשיטא דאסור, כיון דמחזירין התינוק לאמו הוי ככפות ממש כמ"ש תוס' ר"פ ר"א בודאי גם בכרמלית אסור.

ידידו

עקיבא

סימן כט

[ספירת העומר בכתיבה]

המשתה אשר עשיתי להם, כולנו שמחים בשמחתך אוכלים ושותים חמרא וחייא לך בן אחותי, גילת לבבי משושי ושמחתי. ולחברתך אשת בריךך הבתולה המהוללה בכשרון מדותיה וצניעותה מרת גליקכה תי', [אב"ה היא אמנו הצדיקת רבת חיל ע"ה אשר במבחר שנותיה

מכבוד דודי הגאון רבי וואלף איגר. עבידנא יומא טבא לרבנן, היום יום המוגבל לאפריונך בן אחותי חביבי כלבבי, אשר אקוה כי ימלא היום כאשר נועד, חכמי העיר פה כולם מפגרין וחוגגים בהאי יומא, כולם קרואים והולכים כהולך בחליל בעוזו אהבתם אליך, אל

76

ד. ראה מה שרן ברברי רע"א כאן בשו"ת בנין שלמה (החדש) ח"א ס' יד ד"ה ובהיותי בזה ואילך, וע"ש במש"כ ליישב קושיית האליהו רבה.

ה. ראה בבנין שלמה שם ד"ה ולפלא, מה שתמה על רע"א כאן, וכתב דנוסתא משוכשת נודמנה לו בחי' הרשב"א.

והספר אינו מצוי לעיני טעמו וראייתו. והיתה תשובתי בזה"ל.

בשו"ת שב יעקב בחלק יו"ד (סי' מט) בנידון כתב התקשרות שכתוב הרני מקבל בחומר שבועה, כתב הרב דכל זמן שלא הוציא השבועה מפיו אין לחייבו דלא מקרי שבועה. והביא חבילות ראיות מתשובת הרשד"ם (סימן פא) ומתשובת הרא"ם (סימן עב) ומתשובת מבי"ט (סי' ט) וכך הוא בשו"ת תה"ד (סימן שכו) והובא בסמ"ע (סי' עג ס"ק יח) שכ' וז"ל: אם כ' שנשבע בפועל לא מצי להתנצל ולומר דלא נשבע, והיינו משום דהודאת בע"ד כק' עדים דמי. משמע מדבריו דעכ"פ כתיבה גופא לא מהני, ולא הוי שבועה. ועיי' עוד שם שהביא ראייה מש"ס דמגילה (יח, ב) דמשמע להדיא לענין מקרא מגילה, דאם כתבה לא יצא ידי הקריאה ע"ש שהאר"ך². א"כ ה"ה בני"ד הוי כמו לענין שבועה דלא מהני כתיבה.

ואין לומר דשאני שבועה דלכטא בשפתים כתיב שצריך להוציא מפיו¹, דמ"מ שפיר איכא לדמויי נדון דידן להא דמגילה.

ועוד נ"ל בפשיטות לענין ספירת עומר דכתיב ביה וספרתם, אף דאין הכרע במשמעות הכתוב שצריך להוציא בשפתיו, כמו ספירת זבה ונדה דכתיב ביה נמי וספרה ולא מצינו בשום פוסק שצריך להוציא בשפתים³. מ"מ נראה מצד תקנת חכמים דלא יצא ידי ספירת עומר אם לא שהוציא בשפתיו. וראיה לזה ממ"ש הב"י (בסי'

לשמים נלקחה ואותנו עזבה לאנחה תנצב"ה] ולאבותיך הברוכים אשרי להם שכך ילדו ושכך גדלו, הלא הם גיסי הרב המובהק מ' משה ואחותי היחידה הצדיקת ומלומדה כגברא מרת גיטל ת'. ולחמיך הגביר המופלא ומפורסם מ' איצק מרגליות נ', אשרי לו שזכה להכניסך לביתו ולהסתפח בך. ואנחנו נותנים תודה ומהללים לד' כי הפיל חבלך בנעימים לקחת לך אשה מעלי כזאת, וממשפחה מיוחסת ובת נדיב וצדיק, ואוה למושב לך עיר מלאה חכמים וסופרים ק"ק ליסא, כי מלתא אלבישיהו יקרא הם יכירו וידעו ערכך.

שמח בחור וטוב בחלקך הטובה אשר נתן לך ד', ואנכי וכל חבורא קדישא הדין המסובים נושאים לך ברכה ברכת מז"ט, אורך ימים עם יונתך תמתך, יבנה מכם דוד ישרים ויהיה צאצאך כמותך, אמן כה יעשה אלקים, מקוה אנכי באין ספק כי יבאוני דבריך בקרוב כי ידעת כמה כמה נפשי לשעשע את דבריך הטהורים.

ועתה בני צור לבבי כל אחדול מכתוב לך במה דעסקנו במושב הסעודה, הגה הצעתי לפניהם אשר השבתי זה מקרוב על אשר נשאלתי, במי שכתב בימי הספירה היום כך וכך לעומר אם יצא בזה ידי ספירת עומר. כי יצא מחדש מתחת מכבש הדפוס ספר באר היטב עם אשל אברהם, והובא שם בענין זה בשם שו"ת (מצה שמורה) [מגן שאול]⁴ דלא יצא, והוא מועתק בלא ראייה,

סי' כמ.

א. ברור דכ"ל. ובאשל אברהם או"ח סי' תפט סק"ב כתוב בראשי תיבות: מ"ש. וכו"ה בחי' רע"א או"ח שם, אלא ששם בטעות מגן שמואל, וצ"ל מגן שאול (שאלוניקי תק"ו), והוא לרבי חנניה ב"ר יעקב שאול. ענין זה נמצא שם בסי' כ. וראיותיו יובאו להלן. אב, נירון השאלה שם במי שכתב בספר חשבונותיו היום כך וכך לעומר, אם יצא יד"ח ספירה. וראה להלן ד"ה אך וכהערה שם. ב. וז"ל השב יעקב שם ד"ה אך: ואני אוסיף עוד להביא ראייה שהדיבור אינו ככתיבה, מהא דאיתא במגילה יח, ב היה כותבה ומניה, אם כיוון לבו יצא, היכי דמי, אי דקא מסדר פסוקא וכתב לה, כי כיוון לבו מאי הוי, על פה הוא. ופי' רש"י דקא מסדר פסוקא על פה וכתב לה וקתני יצא ע"י קריאת אותו סידור, ע"כ. ואי נימא דכתיבה הוי כדיבור למה ליה להגמרא לומר כלל דקא מסדר פסוקיה דהיינו דקורא הפסוק ואח"כ כתב לו, דייצא בקריאה זו, הלא הכתיבה עצמה הוי הקריאה אי מכוין לה. וכמתני' כאמת לא קתני רק כתיבה או דורשה ולא הוכיר שום קריאה נכי כתיבה, ומג"ל להגמ' להוסיף דקא מסדר פסוקיה היינו שקראה תחילה. גם בסמוך בשנוי' רמנחיה מגילה קמיה וקרי' לי' מיני' פסוקי' וכו' וכתב לה וכו' הלא הכתיבה הוי קריאה אי מכוין, ומג"ל להגמ' להוסיף דקרי' ליה, אלא ווראי דפשיטא ליה להש"ס דכתיבה ווראי לא יצא ידי קריאה, דכתיבה לאו כדיבור דמי, וע"כ צ"ל דמתני' דתני' רק כתיבה לאו דוקא, רק דקרא כל הפסוק קודם הכתיבה. וראה בשו"ת הגר"ש איגר יור"ד סי' א מערכה מול מערכה בענין כתיבה אי הוי כדיבור או לא.

ג. בשו"ת שב יעקב שם כתב רכ"ש גבי שבועה דכתיב בה בפירוש לכמא בשפתים, דלא מהני כתיבה. ועיי' שו"ת כבורי יוסף סי' ו. ד. אף רמצינו כן בספר אגודה מנחות פ"ו סי' לב בשם ר"י. וכ"כ הש"ה (שער האותיות ד"ה ז"ל התוס') שיש מצוה גם בזה לספור כפה, (והוכיח כן מתוס' כתובות עבא, ועיי' נובי"ת יור"ד סי' קכ"ב קכ"ד שכתב ראייה זו). מ"מ דעת יחיד היא ואינה הלכה. שהרי מצינו לכמה ראשונים שהענין הוא רק לדעת החשבון מתי למכול. כ"כ הרמב"ן בפי' לתורה ויקרא כג, טו, ספר האשכול ח"א סי' מ"ד, חינוך מצוה ש"ל ועוד. וראה מה שדנו בזה גדולי האחרונים המצויינים בהערות למג"ח שם הע' ה.

ספירת היוכל. וגם לא מצאתי ברמב"ם הל' שמיטה ויובל שהזכיר מזה דמברכים'. ואפשר דה"ט דס"ל כמ"ש הר"ן דגמירי להו דבשאר ספירות חוץ מס"ע א"צ להוציא בשפתיו המנין, וא"כ הוי דברים שבלב ואינו ראוי לברך'.
 הרי בירדנו דאין לחלק ס"ע מדין שבועה וחד דינא אית להו דכתיבה לאו כדיבור דמי.
 וא"כ בני"ד בכותב בימי הספירה כך וכך לעומר לא יצא י"ח וצריך לחזור ולספור בברכה".

→ אמנם העומד לנגדי שו"ת חוות יאיר (סי' קצד) שהחמיר לענין שבועה בכתב דהוי שבועה ממש, וראיתו מהא דפסקינן בא"ח (סי' מו) הכותב בדברי תורה צריך לברך. ודאי בני"ד אין ראוי לחזור לספור בברכה בשגם כבר תמהו המגינים מג"א ומגן דוד על הש"ס גופא דאמאי מברכים על הכתיבה כיון דכתיבה הוי רק הרהור, וכבר יישב בשו"ת שב יעקב הנ"ל, ותורף דבריו משום דמ"ע של ת"ת נפקא מקרא דושננתם לבניך ולמדתם את בניכם, מש"ה ממעטים הרהור, דבהרהור לא שייך ללמד את בניו, משא"כ בכתיבה עדיף בזה מהרהור, דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל ושננתם לבניך עיי"ש. ולפי דברי השב יעקב אלו ממילא ליתא לדברי חו"י הנ"ל ללמוד נשבע בכתב מהכותב ד"ת דצריך לברך, ולא דמי כאוכלא לדגא, דד"ת לא תלי כלל כדיבור, רק דתלי בענין דאפשר לקיים ושננתם לבניך, וממילא גם כתיבה בכלל, משא"כ לענין שבועה דלבטא בשפתים כתיב. וכמו כן בני"ד לענין ס"ע לפ"מ שכתבתי שצריך להוציא בשפתיו, י"ל דכתיבה לא הוי כדיבור.

גם הראי"ה הבי' שהביא בשו"ת חו"י דכתיבה כדיבור מדמיעט הקרא גבי עדות מפייהם ולא מפי כתבם, משמע דב"למא כתיבה כדיבור דמי.

חלב בא"ח) טעם הדבר שתקנו חכמים לברך על בדיקת חמץ שהוא דבריהם, ולא תקנו טפי לברך על הביטול שהוא דאורייתא, משום דביטול הוא בלב ואין מברכים על דברים שבלב עיי"ש. וכיון שכך, גבי ספירת עומר דתקנו חז"ל לברך על ספירת עומר, ממילא נשמע דצריך להוציא בשפתיו מנין הספירה, דאל"כ הוי דברים שבלב ואין ראוי לברך.

ואי תקשה לדברינו לא יתכן מ"ש תוס' בפ' המדיר (עב, א) ובמנחות (סה, ב ד"ה וספרת וכו') להקשות הא דלא מברכים על ספירת גדה וזבה כמו על ס"ע עיי"ש. ולפי"מ שכתבתי לא מקשין מידי, דשאני ספירת זבה ונדה שאין מהצורך להוציא משפה ולחוץ ולהכי אין ראוי לברך כנ"ל. י"ל דזהו גופא קושייתם, דהו"ל לחז"ל לתקן שצריך להוציא משפה ולחוץ ולברך כמו בס"ע.

מיהו לפימ"ש הר"ן (בשלהי ערבי פסחים) והובא בט"ז א"ח (סי' תפט) דרבנן גמירי להו דהאי וספרת גבי עומר דצריך לספור המנין, משא"כ בשאר ספירות כגון גבי יובל דכתיב וספרת לך, וכן בזבה כתיב וספרה, ליתא לקושיית תוס"ה, ושפיר י"ל כמ"ש דמש"ה לא תקנו ברכה גבי זבה משום דגמירי להו הכי גבי ספירת יובל דא"צ לספור המנין, וא"כ הוי דברים שבלב. אך א"כ תיקשה לפימ"ש הר"ן דגמירי להו הכי גבי ספירה דיוכל דא"צ לספור, ולפי הנראה מדברי תוס' דפ' המדיר שכתב בפשיטות דמברכים על ספירת היוכל, א"כ תיקשי לפי האמת לפי דברי הר"ן הוי דברים שבלב ואין ראוי לברך עליהם.

איברא המעיין בתוס' דמנחות (סה, ב) יראה שכתבו בזה"ל, ושמא מברך על ספירת היוכל וכו', הרי דלא פסיקי להו דמברכים על

ה. בהגהות הגר"פ על הפ"ו או"ח שם העיר שבתוס' הנ"ל לא משמע הכי. והנה הנצי"ב בפ' העמק דבר כתב בכמ"ק (ויקרא כג, טו, ועוד) דרכא אמר במנחות סו,א דמתספרו חמישים יום רקרא יתירא הוא איכא למימר דאתי ללמד ספירה בפה. ולא ידעתי מנא ליה הא, הרי רבא שם דתי ראת ריב"ז כנגד הצדוקים, משום דילמא כדאב"י דמצוה למימני יומי ומצוה למימני שבועי. ולא נזכר שם כלל מנין בפה. ולהכי כתב הר"ן דגמירי דבעינן מנין ממש.
 ו. אולם המל"מ הל' שמו"י פ"י ה"א כתב עפ"י התוס' מנחות הנ"ל דבי"ד הוי מברכים על ספירתם. ובמעשה רקח שם העיר שרתוס' במנחות נסתפקו בזה מפני שלא מצונו ברבה זו לחז"ל. ובאמת המל"מ היה לו להביא התוס' בכתובות. ועל ההבדל בין ספירת העומר לספירת זבה, ראה מש"כ באור הישר מנחות סו,א, ומה שהעיר על חילוק זה בעל המאיר לעולם הו"ד באור הישר מנחות שם. ועי' מעשה רקח שם להלן ה"י.
 ז. וכ"כ הנצי"ב בהעמק דבר ויקרא טו,ג ליישב קושיית התוס' בכתובות הנ"ל דבספירת זבה אין מברכין משום שעל מצוה שכמתשבה אין מברכין כמ"ש השו"ת או"ח סי' תלב.
 ח. ראה להלן סי' ל כתשובת רע"א ד"ה הראיה הבי' מה שהעיר על ראייה זו.

כבר דחאו בשו"ת שב יעקב דלאו ראי' היא, דאי לא מיעטיה רחמנא מפיהם, הו"א בעדות מהני מפי כתבם משום עדות רק גילוי מלתא בעלמא הוא, ומה לנו אם נודע ע"י ההגדה או ע"י הכתיבה, לכך צריך קרא לאורויי דגזה"כ הוא דדוקא מפיהם ולא מפ"כ. משא"כ בשאר מילי לעולם קיימא הסברא דכתיבה לאו כד"ד עכ"ל בעל שו"ת שב יעקב. וכמו כן כתב הט"ו באו"ח סי' הנ"ל להביא ראיה מעדות, דכתיב מפיהם ולא מפ"כ ללמוד מיניה, דכתיבה לאו כדיבור דמי עיי"ש^פ.

כו'. ואיתא בתוספתא (תרומות פ"א) מפני מה אמרו אלם לא יתרום מפני שאינו יכול לברך עיי"ש. והובא בתוס' מנחות (נה, א ד"ה במחשבה). ולפי הנ"ל שפיר יכול לברך ע"י הכתיבה ולכוון לצאת בזה. אי"ו דלא מהני, והך מתניתין סייעתא לשורש דבריננו, דכתיבה לאו כדיבור דמי. אולם מ"ש מחו' הגאון נ"י לפקפק בעיקר הדין שכי' הב"י דלא נתקן ברכה על דברים שבלב מההיא דתרומה דכתיב ונחשב, וקיי"ל דנותן עיניו ומחשבה מהני, ואפ"ה מברכים על הפרשתו עכ"ד.

← וכיון שכן כנ"ד אם כתב מנין הספירה צריך לחזור ולספור בברכה. ואף לשיטת ר"ת דס"ל דהא דמיעט הקרא גבי עדות מפיהם ולא מפ"כ היינו רק באלמים שאין ראויין להגיד, אבל בעדים שראויים להגיד מותרים לשלח עדותן בכתב לב"ד, דשפיר מקרי מפיהם. מ"מ יש לחלק כנ"ל, דדוקא לענין עדות דגילוי מלתא בעלמא הוא מש"ה מהני, אבל מ"מ בעלמא לא הוי כתיבה כדיבור. והדבר ברור כמ"ש כנ"ד שצריך לחזור ולספור בברכה. והרציתי דברים כהווייתן לפני המסוכים ובתוכם הקרואים בראש כבוד מר חמי הגאון מ' יצחק יוסף תאומים ומחו' הגאון מ' ישעי' פיק והסכימו.

השבתי לו לפמ"ש תוס' תולין (ו, ב ד"ה והחיר ר) דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה לא שרי אלא בדמאי, וכזה באמת לא מברכים כדאיתא להדיא בשבת (כג, א) הדמאי מפרישים אותו כשהוא ערום עיי"ש. וגבי טבל דניטל במחשבה כדאיתא במנחות (שט) ובכורות (נט, א) ואפ"ה מברכים, נמי לק"מ. לא מבעיא לפירש"י בכורות דמחשבה דהתם היינו בדבור דניחא, אלא אפילו לפירוש התוס' דפירש דמחשבה היינו בלא דיבור, מ"מ ניחא דהפרשה מיהא בעי, ולא מהני מה דנותן עיניו בצד זה וכנ"ל. א"כ מעשיו מוכיחים ומש"ה מברך, וכאמת בשעת הפרשה הוא מברך^א.

אך מחו' הגאון מהור"ר ישעיה פיק נ"י, אם שגם הוא הסכים לדעתי בעיקר הדין, הערה הוא היכי דאיהו אחשביה לכתובה, כגון שכיון לצאת ע"י הכתיבה י"ל דמהני, ול"ד לביטול שהרי ע"י הכתיבה עשה מעשה, ונ"מ למי שא"י לדבר עכ"ד.

ואפשר עוד לומר, כל מה דמצינו בש"ס דתרומה במחשבה היינו מדאורייתא, אבל תקנת חז"ל היה באמת שלא להפריש רק כדיבור ולא במחשבה, ושפיר תקנו ברכה עליה^ב.

ואין נראה בעיני, דלפי דבריו תיקשי מתני' דמס' תרומות (פ"א מ"א) חמשה לא יתרומו אלם

אבל אי קשיא הא קשיא לפי"ז אהא דמשני אביי בסוגיא דשבת הנ"ל דה"ט דמפרישין ערום משום דספק דדבריהם לא בעי ברוכי. ולפי"מ

פ. ראה בשו"ת מהרי"א עניול סי' ה מש"כ לדחות ראית החוי מעדות דכתיבה כדיבור. ועפ"י רחיתו יש לדחות גם ראית הט"ו להיפך דכתיבה לאו כדיבור.

י. ראה לעיל הערה א דנידון השאלה בתשובת מגן שאול הוא במי שכתב כן בספר חשבונותיו, ולא במי שמכין לצאת ידי ספירה בכתיבה, ורוק. וראה שו"ת זכר יהוסף ח"ג סי' קצד. ובעיקר הדבר שכתובה חשובה כמעשה, ראה בלבוש סי' מז סק"ד ובפרמ"ג שם שכבר כתבו כן. ועי"ע בישועות יעקב שם ובשו"ת קול אריה סי' י. ואולם יש לציין שמכאן אין ראיה שכתובה כדיבור, כיון שלענין ת"ת סגי בהרהור, ולענין הברכה יש כאן מעשה, לכן מברכין על הרהור בתורה.

יא. ועריין הערת הגר"י פיק וצ"ל במקומה עומדת לדעת הרמב"ם הל' תרומות פ"ד הט"ז דבמחשבה בלבד אף בלי מעשה הפרשה הוי תרומה. ויעוין בכס"מ ומדרי" קורקום שם. ור' להלן ר"ה ואפשר. וי"ל דשאני תרומה מביטול, דמחשבה דתרומה הוי כמעשה, משום שבמחשבתו נשחנה מחולין ונעשה תרומה, משא"כ ביטול חמץ דהוי רק גלוי מילתא דאינו חמץ בתמין. ועי' תוס' קדושין נט, ב ר"ה מיד ובמקא"ה בזה. ולעצם הענין ראה בתוס' הר"י שדיליאון ברכות לו, א דמברכין על הפרשה בקריאת שם. וכן העיר על המשיב כאן באור"ש הל' מילה פ"ג ה"ז ד"ה עור. שר"ך בן באמרי בינה או"ח דיני שבת סי' כ ד"ה עוד ובעמודי אש (איוונשטיין) כלל ב' סי' כ"ח. ועי"ע בדבר אברהם ח"א סי' טו אות ג.

יב. בדבר אברהם ח"א סי' טו אות ג ד"ה והנה העיר מדברי התוס' בכורות הג"ל דהוכיחו דלא בעי דיבור בתרומה. וראה להלן שם שהאר"ך להוכיח דבמחשבה בלבד חלה תרומה. ואולם להלן שם בשלהי אות יב הוא מקיים את דברי הרב וולף אייגר כאן.

אחרינא כדמשני אביי בפי' אף על פי ספק דדבריהם לא בעי חיזוק. הנלענ"ד כתבתי. דודו ידידו הק' בנימין ואלף איגר

שכתבתי הא בלא"ה בדמאי דיכול ליתן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה, ל"ש לברך עליו כיון דאפשר במחשבה כסברת הב"י הנ"ל. ויש לרחות דקושטא דמלתא אמר אביי דיש נ"מ ג"כ בדוכתא

סימן ל

[בענין הנ"ל]

שהביא מסוגיא דמגילה (יה, ב) דבעי דוקא קרא ואינו יוצא בכתיבה. ואי משום הא לא אריא לענ"ד להחליט דלאו כד"ד, דהא דמוקמינן במסקנא כגון דמנח מגילה קמיה וקרי בה וכתב וכו', אין ראייה דבעי קריאה, דכפשוטו י"ל אף דכתיבה כד"ד, מ"מ י"ל דשאני התם כיון דבעי שיהא קריאתו דוקא מתוך הכתב ולא בע"פ, א"כ נהי דכתיבה הוי כקריאה, מ"מ הא הכתיבה הוי רק כקורא בע"פ, דאף דמתחילה קודם הכתיבה ראה כל פסוק בתוך המגילה והרהר בו, מ"מ בשעה שכתב הוי קורא בע"פ, וכאלו ראה פסוק בתוך המגילה והרהר בו ואח"כ קרא הפסוק בע"פ, דפשיטא דלא יצא דהוי קורא בע"פ והכי נמי כן בכתיבה.

לכבוד מר דודי ומסרפי*, מיודעי ואלופי, הגאון רבי בנימין ואלף נ"י. תודות אלף אל אדוני על הדבר אשר עשה לשמוח ביום שמחתי בפומבי והוא אות נאמן על עוזו אהבתו, אם כי לא ידעתי על מה, ותשואות חן לכם ולכבוד חותנו הגאון ולהגאון מוהר"ר ישעיה פיק ולהרבנים הגדולים על הברכה אשר הובאת לי מהם ע"י כבוד אדוני דודי עם מכתבו, אקוה לד' כי צדיקי' כאלו אמרו ויקם ד' את דבריהם, והמברכים יבורכו מאת אלדים חיים בכל טוב באורך ימים. וכן אני משיב ברכה בשם מר חמי המופל' הגביר הצדיק נ"י.

ובענין שהעלה אדמ"ו דודי הגאון נ"י בהחקירה באם כתב היום כך וכך לעומר אם יצא ידי הספירה בזה או לא, ותלה הדבר באם כתיבה כדבור דמי או לא, ובתור דבעי' הדר פשטה דלא יצא, ויסודו מדברי שו"ת שב יעקב (סי' מט) שהעלה באם כ' הריני נשבע לא הוי שבועה דכתיבה לאו כדיבור דמי, והביא ראיות לדבריו. לזה דימה א"ד הגאון נ"י גם נידון זה לזה, אם כי איני כדאי ששלח לי, ובפרט להשיב בימים אלו אשר עוד יום יום באים פנים חדשות חכמי ונכברי העיר, וקשה להשמיט מעט ליקח מועד, עכ"ז לבל השיב ריקם אשיב ויהי מה. הנה עיינתי בשו"ת הנ"ל, ונכונים דבריו לענ"ד לדחות ראיות החו"י שס"ל דכתיבה כד"ד. אבל בהיפוך הראיות שהביא הוא דכתיבה לכד"ד, לא ראיתי ראייה ברורה בדבריו, זולת מה

דאדמ"נ מהתורה סגי במחשבה, ומדרכנן בעינן או הפרשה או דיבור, ועל כן מברכין אף על ההפרשה או על הדיבור. אבל על המחשבה אין מברכין. וכן כתב בחלת לחם סי' ז אות ב. ועי' חו"א דמאי סי' טו אות ה.

סי' ל

א. אין כאן ט"ם כפי שר"ל חכ"א, אלא זהו בני דוד שהוא אח מן האם (ראה לעיל ריש סי' כט שרע"א היה בן אחותו של רבי וולף איגר). ומצינו כן בעמוס פ"ו פס' י': ונשאו דודו ומסרפו. ובראב"ע ורד"ק שם דודו הוא אחי אביו, ומסרפו הוא אחי אמו. [וכן מצינו לענין עריות ראשת אחי אמו אינה בכלל ערות דורתו].

16

היה לצדק הטוב והמטיב שגם לאשמו חיבה הנאה, וכמשי"כ הרמב"ם ז"ל פ"א מברכות ה"ט שהצרכה הוא על המורה שזה לו ועיין ביאור הגר"א ז"ל ס"ק ל"ה, וכן שהצרכה הוא על המורה וצטעק שצריך על הראשון לא היה לו עדיין כלל קיום המורה של השני, והיה הפסק ביניהם, לר"ך לחזור ולצדק כשמקיים מצות מילה של השני, וכמו צדדו שהחיינו על פני חדש וחזרו והצדדו לפניו פרי חדש דחזור ומצדק שהחיינו והחסד דוקא כשהשני חזר על פני עיקר צרכה שהחיינו לא נתקנה אלא על החדש אבל נד"ד שהצרכה היא על קיום מצות מילה שזכה והרי גם צהשני מקיים שוב מצות מילה ודומה לקנה כלים חדשים וחזר וקנה כיוצא באלו שחזר ומצדק שהחיינו כמבואר בסיומן רכ"ג ס"ג, ולא חזר שום חילוק כמה יבא זמן ההפסק לענין שאין הכל נפטר בצרכה אחת ופשוט דכל דמהשג הפסק לשאר צרכות הוי נמי הפסק לענין שהחיינו.

ואע"פ שלשון הרמב"ם ז"ל פ"א מברכות ה"ט הוא כל מצוה שהיא ממזן לזמן כגון שופר וסוכה כו' וכן מצוה שאינה תדירה ואינה מצויה בכל עת כגון מילה ופד"ב מצדק עלי צטעק עשייתה שהחיינו ע"י מ"מ אין לומר כלל דמשום שכבר קיים האב הוא צו ציוס מצות מילה בנו, נעשה מילה השני אלא כמצוה מצויה ותדירה, כיון דעלם מצות מילה בדרך כלל אינה תדירה ומחשבה מצוה חציבה שיש בה שמחה ולא נפקע חציבות המצוה דמילה השני משום זה שגם כבר אח הראשון.

אח"כ עלה ספק בלבי דאפשר דצרכה שהחיינו שאין, מהא דחזיקן דאיו מצדק שהחיינו על נטילה לולב אלא ציוס ראשון ולא בשאר ימים וכן בסוכה וצנר סוכה, אף על פי צצרכה המצוה מצדק עליהן בכל יום [ורק במגילה חוזר ומצדק שהחיינו בקריאת היום מטעם שכתבו החוס' מגילה ד"ד ד"ה חייב אדם, דעיקר המצוה הוי ביממה ע"ש וג"ו אינו מוסכם לכו"ט עיין צצטעק שהחיינו ואולי עממא דמלתא משום שחזר עיין צצטעק שהחיינו צצרכה הראשונה שהוא עיקר השמחה [ואינו דומה לקנה כלים חדשים וחזר וקנה שאין הקני"ה השנית מורכחה ועמידה לצד בודאין] וה"כ כיון שמוכחה צו ציוס למול גם אח השני אולי הכל נפטר בצרכה הראשונה, ובודאי דיש לחלק דשאני מצדק על הלולב ציו"ט ראשון או על י"ח בליל ראשון, שכל הימים הם מחמת יו"ט סוכות או חנוכה וכל הימים חג אחד הוא שיש צו כמה פעמים קיום המצוה לולב וי"ח ומשי"כ הצרכה שצקיום המצוה בראשונה פוער כולן, אבל נד"ד מה ענין מילה השני להראשון הרי אין להם שום שייכות וקשר זל"ז, מ"מ אכתי לא צריחה מלתא להחליט הלכה למעשה.

ועיינתי בזה ומלאתי הדיון מבואר בלקט הקמח [נדפס ציו"ד ויולגה צבוק הלכות מילה] צצס דרכי נועם וז"ל הורה פנים שמהג מנרים צמי שולדו לו צ' צנים תאומים לצדק צצרכה המילה על כל א' וא' גם צצרכה להכניסו ושהחיינו שהוא מנהג וחיקון, לצדק על כל חד וחד עכ"ל מבואר להדיא דגם שהחיינו יצדק על השני, [ומה שלא העתיק הפ"ח הא דפ' הדרכ"ג לצדק שהחיינו הוא משום דצח"ל לא נהגו לצדק אצי כגן שהחיינו] וצעיקרי דינים [נדפס צבוק ציו"ד ויולגה] צבוק הלכות מילה ז"ל הד"ע וע"י לנהר שלום צצו"ח סימן קנ"ב דעשה מעשה צעמנו צצתאומים שחננו לו כ' וזהו להצדק לציו"כ"ג כגולד ראשון ולמולו ולצדק עליו כ' הוצרכו ואחר שהצדדו כגולד מצוה"כ"ג הצדדו האחר וחזרו לפעוה ככל הסדר הא' ושע"כ

תחנונים א"ל לצדק י"ל דמה"ט לא התירו כאן להכריז צצצכ"ר או צצצכ"ה דכל כה"ג א"ל צצצכ"ה, אלא שכתב השאג"א דהא הוצה פוסקים חולקים וקצברי דלר"ך לצדק אפילו צקורה דרך תחנונים. וכן עיקר. ועוד נראה פשוט דלא דמי ק"ש לתחנונים דצקורה לשם מצות ק"ש ודאי. לר"ך צצצכ"ה אם לא אמר לפני צצצכ"ה אה"ר כי אח"ד השאג"א. אכן הגר"א ז"ל לשעתו שכנראה שם סי' מ"ו ס"ק י"ו הסכים לשעת הקדמונים שסידרו צצצכ"ה התורה לפני פרשת התמיד ולא חשו למאי דקרי לפני כן פסוקים ומתחם מוכח נמי דאפילו צקורה פסוקי ק"ש א"ל צצצכ"ה שהרי הוי קורין שמת ישראל קודם צצצכ"ה התורה ופשוט שאע"פ שאין זה קריחה לשם מצות ק"ש, מ"מ לשם הצרכה ענין קריחה שמת הוא ולא דרך תפלה [ולמשי"כ הש"א כ"ל, כל כהאי גוונא לכאורה חייב צצצכ"ה לכו"ט] ולכן להגר"א ז"ל לשעתו לק"מ הא דלא חקנו נמי גבי צצצ"ק שיהרבה בצצצכ"ה לפטור מה שמהרר ד"ת של ק"ש דכל כה"ג שאינו אלא דרך קריחה לשם ק"ש אפילו צצצכ"ה צצצ"ו לצדק.

ועיקר ד"ו שצאומר פסוקים לשם תחנונים או לשם ק"ש א"ל צצצכ"ה ל"ב עממא דמלתא וכנראה דקצברי להלכה דמנות לריכות כוונה וא"כ צצצכ"ה לשם תחנונים או לשם ק"ש אינו מקיים מצות ת"ת כיון שלא נתכוין לשם מצוה זו ומשי"כ א"ל לצדק ולכאורה יש להצדק ראיה לזה מהא דאמרנו בירושלמי הוצה צצצ"ו ד"ה ע"ב וצצ"פ צהא דאכ"ר פוערת מצרכה התורה ואמרנו בירושלמי והוא ששנה על אחר ע"ש צצצ"ו והראשונים ז"ל ומלשון זה משמע דלא סגי צצ"ש שקראה על אחר אחר אה"ר אלא צצצ"ו שילמוד אחר תפלתו מיד והרשב"א ז"ל צצס הראצ"ד ז"ל כתב שיש גיטאות שכתבו צבן והוא שקרא על אחר ע"ש. ומשמע שפיר דק"ש שצצ"ו נחשב לימוד ת"ת ועיין צצצ"ו צצ"ו מ"ו שמוצדי הא' דלא סגי צצ"ש על אחר לפי שזה לא קרא בק"ש לשם ת"ת אלא לשם ק"ש ע"ש. ומזה משמע דכל כה"ג אין זה צצצכ"ה וממילא א"ל צצצכ"ה, והסוברים דגם צצצ"ו תחנונים לר"ך צצצכ"ה לכאורה ה"י דצברי כהפוסקים דקריחה ק"ש על אחר סגי צצ"ו ונחשב כאלו למד על אחר ועיין צצ"ע סימן מ"ו סעיף ח' שכתב דיש להסתפק אי סגי צצ"ש שקורה סמוך לה מיד וכו' ולכאורה זה תלוי בצפונתה שצצ"ו מ"ו ה"ל ויש לפלפל.

סימן יט

בענין ברכת שהחיינו במילת תאומים

ע"ד מילת תאומים לפי מסקנת הש"ך ציו"ד סימן רס"ה ס"ק ע"ו צצס האחרונים ז"ל דצצצ"ה שני חינוקות לא יבואם צצ"ה אלא צצצ"ו ויברכו על כל א' וא' וצצ"ה צצס דרכי נועם שיאמרנו צצצ"ה פסוקים המלאך הגואל וכו"כ כדי להסיה דעה וכן נוהגים צצצ"ה תאומים [אע"פ שצצצ"ה ז"ל שהצ"ה הש"ך שם כתב שצצצ"ה צצ"ה חינוקות שאינם של אחד לפוערם צצצכ"ה אחת כי כ"פ יבואו לידי שכיות גדולות כי משמע דצצצ"ה שכן של אדם אחד פוערם צצצכ"ה אחת היינו כצצצ"ה חתאומים אחת לשאר צצצצ"ה צצצ"ה וצצצ"ה אין חילוק מתאומים להשאר שני חינוקות] וצצצ"ה א"כ גם צצצכ"ה שהחיינו יצדק האב על השני לפי הנהגו צצ"ה ישראל כשיעט הרמב"ם ז"ל [מובא צצצ"ה ז"ל] שהאב מצדק שהחיינו על המילה. **ולכאורה** י"פ דגם שהחיינו יצדק על השני כיון דאין צצצכ"ה שהחיינו על השמחה שזכה לצדק דא"כ

גב על הצרכות בדוכות וכו' צצצ"ה או צצצ"ה תורה דלמדי נקרא דמי ור"ל של ד"ה לריכ"ס לצדק. אבל לשעת הגר"א ז"ל ז"ל דא"כ למח לצד חייבו ו צצצ"ה וכלל גם צצצכ"ה ו מק"ש וצצצ"ה שחייבוהו דאורייתא.

צצ"ו הגר"א ז"ל סוכר צצכ"ה על הצרכות מה"ט ו ה' אקרא דמשמע דוקא דמי סוכר הגר"א ז"ל מצוה שחייבו לצדק עליהן כה צצצכ"ה ד"ת חייבה ו גרע עכ"פ משאר מצות מלא דהא דמהרר לר"ך צצכ"ה דאורייתא. אלא צצ"ה אינו מהרר צצכ"ה ש"ק"ש וצצצ"ה הריטורו וצצצ"ה הא' צצכ"ה שעת ד"ת אינו דאורייתא וכ"ל.

ז"ל הוא דאצרכור חיבה דאורייתא דאכ"ר שבונת דרצנן חקצי לפמש"כ הביי וי שהצבול הוא צצ"ו ואין וצצ"ה רעק"א ז"ל סי' כ"ט לצדק אצרכור ד"ת מצות צ' ליכא דין צצכ"ה המנות חרונים ז"ל העירו אשעת ו דאמנות צצ"ו אין לצדק] ל שם סוף סי' ל' דמש"כ צצצכ"ה לפי שסופו לצד ו ה"כ הצרכור ד"ת סופו נמי ללמד לאחרים דכתב וצ"כ דעת הגר"א ז"ל ש' נוצה צצכ"ה התורה דאוריית' לא אשכתן שום חילוק צין צצכ"ה המנות דרצנן כהה"ה כתב צצ"ה שלא אמרו ח"ל צצכ"ה שהוא מדאורייתא ולפי"ו [דעת הגר"א ז"ל דאורייתא כשאר צצכ"ה] וזה שהחירו להצ"ק להרבר אורייתא צצכ"ה אה"ר או ל להאי צצ"ה להרבר נמי הוא גם כן מדאורייתא. עמו לק"מ דצ"ו מ"ו סעי' ו: לא יקרא פסוקים קודם כיון שאינו אומר אלא דרך מכוין לשם מצות ת"ת א"ל שפיר י"ל שכל הצרכות ד"ת וכה דלא התירו גבי צצ"ה צצ"ש והמהרר ד"ת חייב כה"ג שהוא קורא לשם ק"ש כיון שאינו לשם מצות ת"ת. אשעת זו דעל קריחה לר"ך

א"ר אשי כי הוינן צ"י ר"כ הוה אמר המבדיל בין קודש לחול ומסלחין סילחין, ובצר נחלקו הראשונים אם הבדלה זו הינה בשם ומלכות ועל הכוס או דהיא רק להיכרע בעלמא להחירו בעשיית מלאכה. והנה צ"י צפרק ערבי פסחים כתב ח"ל ואע"ג דא"ר א"ש המבדיל בין קודש לחול זו היא הבדלה של ר"י הגשיא ועולא נמי עבד כותבי וצפרק שאל אדם מחזירו נמי אמרין א"ר א"י כי הוינן צ"י ר"כ הוה אמרין המבדיל בין קודש לחול ואפכין סילחין אפ"ה נהגו העם לומר שלש וכי עכ"ל, וצ"י שם ז"ל ממש"כ הרב אלפסי כאן וצפרק שאל נראה שהוא מפרשה בשם ומלכות ועל הכוס ואפילו לענין היתר אכילה ולמימרא דסגי בחדא אי לאו משום מנהגא ולא נהירא דהא ר"א לענין היתר מלאכה בלחוד אמרה דלענין היתר מלאכה בכל דכו סגי לן וכי עכ"ל. ולפימ"ש"כ י"ל דשיעור הרי"ף היא כמש"כ למעלה בדעת הרמב"ם. דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חובת הבדלה הוא כמו איסורא דאכילה ושתי' וחובת הבדלה דמיא עלי' היא האוסרתו בכל אלו, וחוה שהוכיח מהסוגיא דשבת דבחדא סגי גם לענין עיקר חובת הבדלה דאי לא הוה מיקיימא בה חובת הבדלה לא ה"י יתיר בעשיית מלאכה, ולא שייך כלל לומר דהויא הבדלה רק להחירו בעשיית מלאכה וכמש"כ הר"ן, כיון דליכא כלל דינא דהיתר מלאכה טעונה הבדלה דנימא דסגי על זה בהבדלה כל דכו, רק אדרבה עיקר האיסור משום חובת הבדלה הוא וכמש"כ, ואם לא היתה הבדלה זו דין הבדלה. בה עיקר מלוא הבדלה א"כ הרי אכתי הוא באיסור עשיית מלאכה, ומש"כ מפרש להסוגיא דשבת דההבדלה הינה בשם ומלכות ועל הכוס באופן דהויא הבדלה גמורה, ונסיק בה ידי חובת הבדלה, וצ"י מוכרח מה דבהבדלה אחת סגי מעיקר הדין למיפק בה ידי חובת הבדלה.

אולם לפי שיעור יתר הפוסקים החולקים על הרי"ף וס"ל דהבדלה זו שהיו אומרים המבדיל בין קודש לחול לא היתה הבדלה גמורה לנאח בה ידי חובת הבדלה, רק כל עממה הוא רק להחירו בעשיית מלאכה ומשום דלענין היתר מלאכה בכל דכו סגי לן כמש"כ הר"ן, הרי מצואר להדיא דס"ל ללאו משום חובת הבדלה הוא שנאמר בעשיית מלאכה רק הוא דין צפ"ע מדיני שבת שאסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל, ועל זה סגי בהבדלה כל דכו אף שאין יולאין בה כלל ידי חובת הבדלה, ח"ל פ"י רש"י צפרק שאל שם המבדיל בין קודש לחול להיכרע בעלמא ללוא את המלך עכ"ל, הרי מפורש בדבריו דעלם הבדלה דין אחר לה שהיא רק להיכרע בעלמא וכי ולא לקיומי בה מלוא הבדלה כלל, וצ"י דאיסור עשיית מלאכה הוא דין לחוד ומלוא הבדלה הוא דין לחוד והבדלה זו עיקרה להיתר עשיית מלאכה ואינה ענין כלל עם עיקר מלוא הבדלה, וא"כ הרי צפ"ע דהאיסור מלאכה הוא דין מדיני שבת דאף דקדושת היום כבר אזדה לה מ"מ אסור בעשיית מלאכה עד שיבדיל. והנה יעו"ש צבור או"ח סי' רל"ט שיעור שלישי צ"ח דאף דהבדלה זו היא רק להחירו בעשיית מלאכה בלדו ונאמרת גם שלא על הכוס אצל מ"מ בענין זה שם ומלכות עיי"ש, וגם מה מצואר דאיסורא דעשיית מלאכה הוא דין צפ"ע מדיני שבת מדנתקנה ע"ז צרכה מיוחדת וצפ"ע דהוה הוא דהיתר מלאכה טעונה הבדלה ותקנו צרכה ע"ז, דאי כמש"כ בדעת הרמב"ם דכל עיקר איסורא דעשיית מלאכה משום חובת הבדלה הוא הרי לא שייך דליתקון בשביל עשיית מלאכה צרכה מיוחדת רק כל עיקרה ה"י חלוי בצרכה הבדלה שיואלים בה יד"ח. הבדלה וכמש"כ בדעת הרי"ף, אלא ודאי דאינהו ס"ל דאיסור מלאכה דקודש הבדלה הוא דין צפ"ע מדיני שבת

צרכה, ולא שייך זאת גבי הלל, דעלם החפלא הוא דבר שנחקה בו צרכה, ולפי"ז מצואר היטב דברי החוס', מה שהביאו ע"ז מיו"ט שני, דבאמת גם ציו"ט שני, היינו טעמא דמצרכין עליו, משום דבעלמא לא נשתנה דינו מיו"ט ראשון שטעון צרכה, וכל שעלם החפלא טעון צרכה, לא איכפת לן גם אם חובת קיומו הוא משום מנהג, וה"י בהלל דכותי, וע"י צחוס' צרכות דף י"ד שכתבו ז"ל, ומינה אומר ר"ח דאינו ר"ח דאטילטול ודאי לא מצרכין, אבל על מלוא פשיעא דמצרכין, דהא חזין כל יו"ט שני אינו אלא מנהגא ומצרכין עכ"ל, והן הן הדברים שכתבנו למעלה בדעת הרמב"ם, דהיינו טעמא דמצרכין ציו"ט שני, משום דעלם החפלא מיכא שם מלוא צ"י, ולהכי שייך צ"י צרכה, וכמש"כ.

והנה כבר הקשו אהא דגשים מצרכות צרכה התורה, והא פטורות מח"ת, וצוית קשה לדעת הרמב"ם שפסק צפ"ג מהל' ג'יח דעל מלוא שהגשים פטורות אינן ראיות לצרך עליהן, ואיך יצרכו צרכה כיון דפטורות מח"ת, ושעמתי מפי ארמו"ר באהון החסיד ז"וקללה"י שאמר, דצרכה"י אין הצרכה על קיום המלוא של ח"ת, רק דהוא דין צפ"ע דתורה צ"י צרכה, וכדילפינן לה בצרכות דף כ"ח מקרא דכי שם ד' אקרא גרי, א"כ אין זה דין ששייך להמלוא כלל, רק דתורה עצמה טעונה צרכה, וגשים פטורות רק מהמלוא של ח"ת, אבל אינן מופקעות מעלם החפלא של ח"ת, ולימודם הוי בכלל ח"ת, ושפיר יש להם לצרך על לימודם, כיון דלא אחינן ע"ז מכה לתא דקיום המלוא כלל, ע"כ דבריו, ולפי"ז יש מקום לומר, דמאי דחנינן צמס' סופרים דהקורא בכתבי הקודש מצרך אקצ"ו על כתבי הקודש, והקורא במגילות מצרך על מקרא מגילה, אין זה כלל צרכה המלוא, רק דחקנו צרכה על עלם קריאתו צ"י צ"י, ואין זה משום לתא דמלוא כלל, ונראה דזו היא שיעור הרמב"ם, וזהו שחילק צ"י לקריאת ההלל צרכה, וצרכיאת ההלל שהיא צרכה המלוא אין מצרכין על מנהג, מה שאין כן צרכיאת כתבי הקודש וקריאת מגילות, דעלם הלימוד בעלמא הוא דבר שטעון צרכה, גם בלא דין המלוא שיש בזה, ור"ח ורצ"י סוצרים, דגם התם גבי קריאת מגילות וקריאת צרכתם הוא צרכה המלוא, וזהו שהביאו מיינה גם להלל דגם צרכה המלוא אינה אף במקום שחובת קיומה הוא רק משום מנהג, אם רק עלם החפלא שם מלוא בה ונחקה עלה צרכה, וכמש"כ.

הלכות שבת

פכ"ט הל"ה אסור לאדם לאכול או לשתות יין משקדש היום עד שיקדש וכן משיאל היום אסור לו להתחיל לאכול ולשתות ולעשות מלאכה או לעטוס כלום עד שיבדיל עכ"ל, נראה מדברי הרמב"ם דגם איסורא דעשיית מלאכה באיסורא דאכילה ושתי' ועשימה דעיקר איסורן משום חובת הבדלה הוא ומלוא הבדלה דמיא עלי' היא האוסרתו בכל אלו, וא"כ אין לאיסור מלאכה זה ענין כלל עם קדושת היום ואיסור מלאכה של שבת, רק הוא ענין אחר לגמרי דמשנתחייב בהבדלה הרי הוא אסור באכילה ושתי' ועשיית מלאכה עד שיבדיל. והנה בשבת דף ק"ג על הא דתנן אצל מחשיך הוא לשמור ומציא פירות בידו פריך בגמ' ואע"ג דלא אבדיל והאמר ראב"ה משום ראב"ה אסור לו לאדם שיעשה חפציו קודם שיבדיל וכ"ח דאבדיל בחפלה והאמר ר"י א"ש המבדיל בחפלה צריך שיבדיל על הכוס וכי תרגמא רב"ה קמ"י דרבה בין הגיתות שנו ח"ל ר"א לר"א

חדות

סימן ל"ד

השם

קפג

זה בואת י"צ) דלפי"ד חוס' דמלות לילית הוא רק לאחר שכבר לבוש צבגד ואיסור כלאים הוא תיכף בשעת העיטוף א"כ איך שייך עדל"ת בכלאים צלילית, הלא צעידנא דמיעיקר לאו דהוא בשעת העיטוף והלבושה עדיין לא נתקיים העשה דהוא רק לאחר שכבר מתעטף. וכו' בקו"א בספר עורי אבן חגיגה ב. וז"ל: ולפענ"ד נראה לתרן קושיית רבינו, דאע"ג דהחיוב מלות לילית הוא רק אחר שנתעטף ואם לובש עליה בלא לילית אינו עובר, מ"מ אם הוא לובש עליה מלילית גם בשעה שהוא מתעטף זה הוא מקיים מלות לילית וכו' עכ"ל. הרי דחידש לנו דבשעת העיטוף אף דליכא חיוב לילית מ"מ קיום מלות מיהא איכא ולכן דוחה ל"ת. (ועי' שם בערוך לנר דג"כ כ' כע"ז).

איכא, ולכן לא הק' חוס' רק מנוסח הצרכה, דאף לר"ת דמצרכין על קיום מלות מ"מ נוסח הצרכה הוא לעולם על החיוב ושכן הוא הלשון ולונו, ולכן מנוסח הצרכה להתעטף מוכיח חוס' דחיוב המלות הוא בהעטיפה.

ולפי"ז מצוהר דברי חוס', דמש"ה לא הק' על עמס הענין דמצרכין צרכה בשעת העטיפה, דאף דאין חיוב לילית בשעת העטיפה מ"מ קיום מלות איכא וכדברי האחרונים הנ"ל, ועל קיום מלות שפיר מצרכין, וכשיטת ר"ת לענין נשים במ"ע שהזמ"ג דאף דליכא חיוב מ"מ כיון דאיכא עכ"פ קיום מלות שפיר מצרכין, וא"כ מצרכין שפיר על העטיפה דעכ"פ קיום מיהא

אמנם לפי הנחצהר בדברינו לעיל, דאף לר"ת דנשים מצרכות על מ"ע שהזמ"ג כיון דאיכא קיום מלות, מ"מ כ"ז הוא רק באם קיום זה נמשך מאחזה חיוב, כגון צמת בנו דקיום מלות פדה"צ נמשך מהחיוב שהי' קודם ל', וכן צנשים צמעשהזמ"ג קיום המלות נמשך מהחיוב דאיכא באנשים וכדציארנו לעיל דברי הר"ן, משא"כ צעטוף לילית אף דאיכא עכ"פ קיום מלות מ"מ קיום זה לא נמשך משום חיוב, והוי כמו מלה כל ז' דאין מצרכין, וא"כ שוב ל"ע דחוס' הי' יכול להקשות מעמס עשיית הצרכה בשעת עיטוף, דכיון דאין החיוב רק לאחר שכבר לבוש, נמלא דבשעת העטיפה ליכא רק קיום גרידא, ואין מצרכין על קיום גרידא, ולמה לא הקשה חוס' רק מנוסח הצרכה. ול"ע [חזן דנימא דכיון דתיכף לאחר הקיום הלא יהי' חיוב א"כ שפיר שייך לצרך צעמס אף על הקיום גרידא אף כשלא נמשך מחיוב, ולכן לא הק' חוס' רק מנוסח הצרכה].

סימן ל"ד

בענין ברכת התורה

(א) **גרסינן** צמס' צרכות יא: וז"ל: אמר רב הונא למקרא לריך לצרך ולמדרש א"ל לצרך, ור' אלעזר אמר למקרא ולמדרש לריך לצרך למשנה א"ל לצרך, ור' יוחנן אמר אף למשנה נמי לריך לצרך אבל לתלמוד א"ל לצרך, ורצא אמר אף לתלמוד לריך לצרך וכו' עכ"ל.

צלווי, כדאיתא לעיל ה. ואתנה לך את לוחות האבן והחורה והמלות אשר כתבתי להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמלות זו משנה אשר כתבתי אלו נציאים וכתובים להורותם זה גמרא מלמד שכלם נתנו למשה מסיני עכ"ל. ולכן קשה מ"ע דמ"ד דלאו על הכל צעי צרכי והלא הכל נתנו למשה מסיני. גם ל"צ סברת המחלוקת. ולצאר הענין נקדים:

ובשו"ע סי' מ"ז ס"ב נפסק להלכה וז"ל: לריך לצרך צין למקרא צין למשנה צין לגמרא, הגה צין למדרש עכ"ל. ועי' שו"ע הרב שכתב וז"ל: לריך לצרך צין למקרא לצד צין למשנה לצדה צין לתלמוד לצדו צין למדרש לצדו שהכל חורה הוא ונתנה למשה מסיני וכו' עכ"ל. וכן כתב צכף החיים צשם הלבוש וז"ל: לריך לצרך וכו' דלולכו תורה מיקרו עכ"ל. והוא ע"פ מה דאיתא צירושלמי פאה פ"צ (ועי' מגילה יט: ועי' מדרש רב פ' השא תחלת פרשה מז) דכל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש נתנה למשה צסיני ולכן הכל תורה הוא וצעי צרכי.

דב' קושיא ב': נפסק צשו"ע סי' מ"ז ס"ט וז"ל: → לא יקרא פסוקים קודם צרכה"ת אע"פ שהוא אומרה דרך תחנונים, וי"א שאין לחוש כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים ונכון לחוש לצרכה ראשונה עכ"ל. והרמ"א מסיים אבל המנהג כסברא אחרונה וכו' עכ"ל. ועי"ש צנח"צ חייב דפי' כונת המחבר צמה שכתב "פסוקים קודם צרכה"ת" וז"ל: כגון שמע וצשכמל"ו וצעת ההיא אציא אתכם עכ"ל.

ובביאור המחלוקת צ' הדיעות הצין הקב"י צרכות סי' י"ח וז"ל: ועיקר ד"ז שצאומר פסוקים לשם תחנונים או לשם ק"ש א"ל צרכה"ת ל"צ

ועד"ז הק' הצרכה ראש שם וז"ל: ד"ז ל"צ צמאי פליגי, דהא ודאי דגם משנה וגמרא הי'

ולפי"ן הי' אפי"ל (ע"פ דרך פלפול) דנזכר תלוי במחלוקת הי"ל, ולפי סברה האגלי על נמאל דבולמד אף בלי כונה ללא מלות ת"ח הכי קיים המלצה, דמלות ת"ח קר"ל דל"ז כונה שכן נהנה וכמו בחלבים ועריות, ולכן לריך לברך. ואידך הדיעה ס"ל דלא כר"ן וכמו שבאמת תמכו החת"ם והא"ד והקב"י הי"ל כ"א לפי דרכו, וא"כ ה"ה לענין מלות ת"ח לא קיים המלצה בלי כונה דאין קר"ל דמלות לריכות כונה, ולכן ל"ז לברך].

טעמא דמילתא, וכנראה דקסברי להלכה דמלכות לריכות כוונה, וא"כ במכוון לשם תחנונים או לשם ק"ש אינו מקיים מלות ת"ח כיון שלא נתכוון לשם מלכות זו, ומש"ה א"ל לברך וכו' עכ"ל.

וקשה ע"ז, דהלא להלכה נפסק בשו"ע סי' ס' סעיף ד' דמלות לריכות כונה, עכ"פ במלות

דאורייתא (עיי"ש במג"א), וא"כ במלות ת"ח דהיא מ"ע מה"ת לא קיים המלצה אם לא כיוון ללאה, וא"כ שוב ל"ז המחלוקת הי"ל אי צ"ע לברך כשקורא פסוקי תורה לשם תחנונים, ולפי סברה הקב"י ל"ז לברך כיון דלכ"ע לא קיים מלות ת"ח. ולבאר המחלוקת נקדים

עוד: L

[והי' אפי"ל בביאור המחלוקת עמש"כ בהקדמה אגלי על וז"ל: אמרתי ליישב דברי הרמב"ם בפ"ג מהלכות ת"ח ובפ"י מהלכות השוכה שהעתיק לעולם יעסוק אדם בתורה שלא לשמה שמחוק שלא לשמה בא לשמה וכו' ואלו מלות שייך, ואין לומר כלל שלא הי' בגירסתו רק תורה וכו', והי"ל דדעתו דהנה הרמב"ם פסק דמלות לריכות כונה ואעפ"כ פסק דכפאו ואכל מלך דיאל, ופי' הר"ן דמלצה הכי נהנה באכילתו ואמרין בעלמא המחטסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה, וה"ע במלות מלך שנהנה באכילתו יולא אפי' בלי כונה. (עי' רמב"ם הלכות חומ"ל פ"ו ה"ג ובכ"מ הלכות שופר פ"ב ה"ד).

ובזה נבאר דברי הרמב"ם הי"ל, דק"ל בזה דשלא לשמה דמשמע אפי' אין מתכוון למלצה והא קר"ל דמלות לריכות כונה, ואין לומר דאף דמ"כ מ"מ מחוק שששה שלא בכונה וכו' לעשותה בכונה והוא נמי בכלל דבריו מחוק שלא לשמה בא לשמה וכו', ומכ שומר ר' יודא אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמלות שלא לשמה וכו' יש ליישב דס"ל דמלות אין ל"כ, אבל למה דפסק הרמב"ם דמלות ל"כ לא הי' יכול להביא אלא בתורה שלא לשמה. ובתורה יוחא כיון שנהנה, וזה עיקר מלות לימוד התורה להיות שש ושמה ומתענג בלימודו ואז דברי תורה נכלטין בדמו, ומאחר שנהנה מדברי תורה הוא נעשה דבוק לתורה והי"כ"ע מחגול יחא, ובדאי זה הוא עיקר המלצה וכו' קודם כי גם החטונג מלצה, ובנהנה קר"ל דיאל אף בלי כונה וכהי"א דכפאו ואכל מלך, ולכן לא הביא הרמב"ם הכ דינא דלעולם וכו' רק בתורה עכ"ל.

והנה בעיקר הכ דברי הר"ן שפירש דעת הרמב"ם דמלצה יאל אף בלא כונה שכן נהנה, הכ' בשו"ת חת"ם אר"ח סי' ר"ב וז"ל מה מייחתי מחלבים ועריות שכן נהנה, הא החס נמי לא מייחסי כמחיד ומתכוון אלא כשונג בלא כונה, ואי מלות לריכות כונה א"כ אין כאן כונה וכו' עכ"ל. גם עיין באהרון דאורייתא כלל כ"ד ד"ה ודע דברש"י ובר"ן וכו' שג"כ תמך על דברי הר"ן הי"ל. גם עיין בקב"י למ"ס שנה סוף סי' ל"ג שג"כ תמך מלך אחר בהבנת דברי הר"ן. ואף שחירו שפיר וביארו היעב שיטה הר"ן מ"מ נראה דלאו דבר ברור הוא ושפיר י"ל דיש חולקים על סברה הר"ן.

→ (ג) קושיא ג': איתא בשו"ע סי' מ"ז ס"ח וז"ל:

(לאחר שכתב בסעיף ז' וז"ל: ברכת אהבת עולם פוערת ברכה"ת אם למד מיד בלי הפסק) ויש להסתפק אי סגי בקורא ק"ש סמוך לה מיד בלי הפסק, ולכן יש ליזהר לברך ברכה"ת קודם אהבת עולם עכ"ל, ועי' בצ"י. ובט"ז ס"ק ז' ביאר הסברה דלא יועיל ק"ש וז"ל: די"ל דק"ש הוי כדברי תפלה עכ"ל.

והק' הקב"י מ"ס ברכות סי' י"ח וז"ל: ועי' בצ"י צ"ח מ"ז שמשביר הא דלא סגי בק"ש על אחר לפי שזה לא קרא הק"ש לשם ת"ח אלא לשם ק"ש ע"ש, ומזה משמע דכל כה"ג אין זה במלות ת"ח וממילא א"ל ברכה"ת, והסוברים דגם בלשון תחנונים לריך ברכה"ת לכאורה ה"ע דסברי כהפוסקים דקריאת שמע על אחר סגי בהכי ונחשב כאילו למד על אחר, ועיין בשו"ע סי' מ"ז ס"ח דכתב דיש להסתפק אי סגי בק"ש שקורא סמוך לה מיד וכו', ולכאורה זה תלוי בפלוגתא שבסימן מ"ז הי"ל עכ"ל, וז"ל. ונקדים עוד:

[ועי' בשאג"א סי' כ"ד בא"ד וז"ל: ועוד נראה פשוט דלא דמי ק"ש לתחנונים, ולק"ש ודאי לריך לברך ברכה"ת קודם לה וכו' עכ"ל. וכ"ה בל"ח ברכות כ"א תהלת ע"א. ולפי"ז הי' אפי"ל דהספק בסי' מ"ז אי מועיל בקרא ק"ש על אחר אינו ענין להמחלוקת בסי' מ"ז אי ק"ש בעי ברכה"ת, דאף דק"ש בעי ברכה"ת ועדיף מתחנונים מ"מ שייך להסתפק אי מועיל ק"ש על אחר. אמנם מלבד דקשה להבין העדיפות דיש לק"ש יותר משאר ד"ח לשם תחנונים, גם עכ"פ תקשה לפי"ד הנחוי חייב בסי' מ"ז דפירש להדיא דמייורי שם בק"ש, ועל ק"ש גופא יש הב' דישות אי בעי ברכה"ת או לא, ותקשה דזה תלוי בהספק שבסי' מ"ז אי סגי בקרא ק"ש על אחר וז"ע].

→ (ד) קושיא ד': נפסק בשו"ע סי' מ"ז ס"ג וז"ל:

הכותב בד"ת אע"פ שאינו קורא לריך לברך. ובס"ד כתב וז"ל: המהרהר בד"ת א"ל לברך עכ"ל. [ובהק' בט"ז בסק"ז וז"ל: הכותב בתורה לריך לברך, לא ידעתי מקור לזה מאין למדו הרד"א שמציא ב"י, והלא פסק בסעיף שאח"ז דלא מצרכין בהרכור מטעם דלאו כדביור דמי כמש"כ ב"י בסוף סי' זה ובכתיבה ליכא אלא הרכור וכו' עכ"ל.

ועי' פרמ"ג שכתב להרן וז"ל: כאן אין מצרכין על הרכור אף די"ל דהרכור כדביור דמי, מ"מ כמו דאין מצרכין על ביטול

חמן אע"ג דהוי מ"ע מה"ח כ"ז שלא ביער, שאין מצרכין על דברים שבלב (עי' ב"י סי' ח"ל), ומש"ה כשכותב דעבד מעשה מצרך עכ"ל. וכ"ה בספר צש"ח רע"א סי' ל' לחלק דרך על דברים שבלב אין מצרכין, אבל על כתיבה דעבד מעשה שפיר מצרכין דא"י מיקרי דברים שבלב. ובספר הע"ז י"ל דס"ל דהא דאין מצרכין על הרהור הוא משום דס"ל דא"י עיקר מלות ח"ת, ולכן הק' דמ"ש כתיבה דומה צוה להרהור ואעפ"כ מצרכין].

והק' הע"ז וז"ל: ותו ק"ל דהא לגבי עדות מלינו מפיחם ולא מפי כתבם, וכיון דגלי לן קרא דכתיבה לאו כדיבור דמי האיך נצרך עלי' ול"ע.

דהרהור לאו כדיבור דמי, וכ' שם בלבושי שרד בכונת המג"א וז"ל: ועי' צש"ע סי' ס"ג ס"ג שכתבו שם צש"ע דצק"ש אפי' לא השמיט לאזנו ולא ובלבד שיוציא בשפתיו עכ"ל. ור"ל אבל בהרהור לא ילא דלאו כדיבור דמיא עכ"ל.

וצ"ב מה הראי' מק"ש לח"ת, וכי משום דמלות ק"ש אינו מקיים בהרהור לצד רק צעי הולאה בשפתים כמו"כ נומא לענין מלות ח"ת, והלא יש כמה וכמה חילוקי דינים בין ק"ש לח"ת ושני ענינים הם, וא"כ מה הראי' מק"ש על ח"ת, ול"צ. L

וקושייתו מחוסר הצנה, דוכי משום דבהלכות עדות יש גזה"כ דבעינן מפיחם ולא מפי כתבם נומא כך אף לענין מלות ח"ת דלא קיים מלות ח"ת עד שיאמר בפיו, ואיך הוכיח מהלכות עדות להלכות ח"ת, והלא יש כמה וכמה חילוקי דינים בין עדות לח"ת ושני ענינים הם. ועי' בנשמת אדם כלל ע' אות ה' דכ' ליישב קושיית הע"ז כע"ז עיי"ש, ול"צ סברת קושיית הע"ז.

ה) וכע"ז קשה על מש"כ החו"י הוצא צש"ח רע"א סי' ל' וז"ל: שו"ת חוות יאיר שהחמיר לענין שבוטה בכתב דהוי שבוטה ממש, וראייתו מהא דפסקין בא"ח סי' מ"ז הכותב בדברי חורה לריך לצרך. וכ' שם צש"ח רע"א לחלק וז"ל: דהא דמצרכים על הכתיבה אע"ג דכתיבה הוי רק בהרהור כמש"כ צש"ח שצ יעקב, וחורף דבריו משום דמ"ע של ח"ת נפקא מקרא דושננתם לצניך ולמדתם את בניכם, מש"כ ממתעוים הרהור דבהרהור לא שייך ללמד את בניו, משא"כ בכתיבה עדיף צוה מהרהור דע"י כתיבה יכול ללמד לאחרים והוא בכלל ושננתם לצניך עיי"ש, ולפי"ז השצ יעקב אלו ממילא ליחא לדברי חו"י הג"ל ללמוד נשבע בכתב מהכותב ד"ת דלריך לצרך ולא דמי כאוכלא לדגא, דד"ת לא תלי כלל בדיבור רק תלוי בענין דאפשר לקיים ושננתם לצניך וממילא גם כתיבה בכלל, משא"כ לענין שבוטה דלבעא בשפתים כתיב וכי עכ"ל.

וצ"ב בספר החו"י שהשוה דיני ח"ת לדיני שבוטה. ומלבד החילוק הג"ל מהשצ יעקב חמ"י עובא בגוף הדבר דדימה שני ענינים יחד, דוכי משום דד"ת מלינו דמצרך על כתיבה נומא דכמו"כ יש צוה חיוז שבוטה, והלא יש כמה וכמה חילוקי דינים בין ח"ת לשבוטה ושני ענינים הם, וא"כ מה הראי' מהא דמצרך ברכה"ח על כתיבת ד"ת על חיוז שבוטה, ול"ע.

ו) וכע"ז קשה על הא דמצוחר בסעיף ד' המהרהר צד"ת א"ל לצרך, וכ' המג"א

ז) קושיא ה': ונקדים עוד מה דקשה בגר"א על מש"כ המחבר בסעיף ד' דהמהרהר א"ל לצרך וז"ל: אבל כ"ז ל"ע דכאן מצרך על המצוה, וכי ליכא מצוה בהרהור, והלא נאמר והגית צו וכי ר"ל בלב כמש"כ והגיון לצי, וכש"כ לפסוק דין וכי עכ"ל.

ויעי' נשמת אדם שכי ליישב קושיית הגר"א וז"ל: וי"ל דכיון דצרכה"ח נפקא לן מקרא דכי שם ה' אקרא, וקריאה היינו דיבור, ולכן גם החכמים לא חקנו צרכה על הרהור לפי שאינו ניכר וכי עכ"ל. וכ"ה היסוד בשאג"א סי' כ"ד וז"ל: דע"כ לא קאמר ר"ח דהרהור לאו כדיבור דמי אלא גבי ק"ש דכתיב צי לשון דיבור שנאמר ודברת צם אלמא דיבור צעי והרהור לאו כדיבור דמי, אבל בשאר מלות דלא כתיב צבו דיבור כ"ע מודי דבהרהור סגי להו, הלכך צרכה"ח דכתב רחמנא ואכלת ושבעת וצרכת סתמא ולא נאמר צי דיבור בהרהור בעלמא נמי סגי וכי, וחקשה דהא לענין עסק החורה שמחויב לצרך לפני צרכה"ח הרהור ודיבור שוין הן לכ"ע, ובע"כ ל"ל דצרכה"ח לא דמי לשאר מלות שלא נאמר בהם דיבור, אלא דמי לק"ש דהרהור לאו כדיבור דמי, משום כיון דילפינן לצרכה"ח לפני מקרא דכי שם ה' אקרא, כיון דכתיב אקרא היינו כמאן דכתיב דיבור דמי אקרא היינו דיבור, ואין חייב בצרכה"ח לפני אלא בעוסק בחורה ע"י קריאה ודיבור ממש אבל לא ע"י הרהור, לר"ח דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי כל היכא שנאמר בקרא דבור וכי עכ"ל. L

והנה דבריהם ל"צ, דהנה ליחא בצרכות כא. אמר רב יודא אמר רב מנין לצרכה"ח לפני מה"ח שנאמר כי שם ה' אקרא צבו גדל לאלקינו עכ"ל. ופירש"י כשבא משה לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אברך חתלה ואחס ענו אחרי אמנו, כי שם ה' אקרא צרכה אחס צבו גדל לאלקינו צאמן וכי עכ"ל. ולפי"ז נמא דמלת "אקרא" קאי על אמירת הצרכה, ואינו ענין לקריאת החורה דנילף מיני' דחיוז הצרכה הוא רק על דיבור וכי"ל.

וצ"ל כבונחם, דמ"מ כיון דכל חיוז הצרכה ילפינן מהא דאמר משה כי שם ה' אקרא וכי, ומשה אמר כן לפני אמירת שירת האזינו, והחס לצסוף ה"י דיבור ממש, דמשה אמר צפה שירת האזינו לישראל, ולכן אין חיוז הצרכה רק כמו שה"י אז והיינו ע"י דיבור, דמשה דיבר צפה הדברי חורה.

למוזאיהם צפה ועי' שרע הרב, ובודאי שייך צרכה ע"ז. גם י"ל כמש"כ בקול אר"י סי' י' בסופו ד"ה והנה ראינו ח"ל: כיון דהתורה כתבה והגיה וכו' דיוולא במחשבה וא"כ אחשבה התורה למחשבה זו כמעשה, ושפיר י"ל דמזכרין עליו כמו על מעשה וכו' עכ"ל].

ג) **זלפי** יסוד הגר"ח ז"ל נתיישב כל הקושיות הנ"ל. מה שהק' הצרכה ראש הנ"ל באת' א', דכיון דז"צ דגם משנה וגמרא הי' צליווי ונתנה למשה מסיני א"כ למה ל"ל צרכה לחד מ"ד, ולהנ"ל ל"ק, דכיון דצרכה"ת לא קאי על המלוה רק דיש חיוב עצמיי לצרך על דברי תורה, א"כ א"י תלוי כלל בהמלוה, ואף דקיום המלוה ישנו בזולתו אף במשנה ובגמרא, מ"מ חיוב צרכה דהוא על דברי תורה י"ל דליכא רק במקרא.

זיש להמתיק קלת, דהלא הקרא דמיני' ילפינן החיוב צרכה"ת "כי שם ה' אקרא", לא קאי רק על מקרא, ולכן ס"ל להך מ"ד דרק במקרא יש החיוב צרכה"ת. ואידך מ"ד ס"ל דעל כל דברי תורה חל החיוב צרכה"ת. וי"ל סברתו דכיון דזולתו יש קיום מלות ת"ת, ס"ל דכולהו הוי חפלא דת"ת, וחל החיוב צרכה"ת מלד דברי תורה.

זלפי מה שנסתפקנו לעיל באת' י"ב לפי הגר"ח ז"ל אי יש ג"כ החיוב לצרך צרכה"ת מלד צרכה"מ, י"ל דלענין צרכה"מ לכו"ע חיוב אף על משנה וגמרא, דכיון דמקיים מלות ת"ת במשנה וגמרא א"כ חיוב צרכה"מ, רק חולקים אי חל החיוב צרכה"ת גם מלד צרכה על דברי תורה שהיא חיוב דאורייתא ... גם י"ל להיפך, דצרכה"ת מלד החיוב דאורייתא לכו"ע חיוב רק במקרא, דהקרא דמיני' ילפינן החיוב דאורייתא צרכה"ת הוא רק על מקרא, רק חולקים אי איכא עכ"פ חיוב לצרך צרכה"ת על משנה וגמרא מלד צרכה"מ דרבנן, ויש לפלפל].

76- **זלפי** יסוד הגר"ח ז"ל יש ליישב קושיא צ' הנ"ל באת' צ' שהקשינו במה תלוי הספק אי לריך לצרך צרכה"ת כשאומר פסוקים לשם תחנונים, כיון דז"צ דלא ילא המלוה דק"ל דמל"כ עיי"ש. ולהנ"ל יש לבאר, דאף דלא ילא מלות ת"ת כיון שלא כיוון לשם מלות ת"ת, מ"מ שייך חיוב לצרך מלד חיוב צרכה"ת, דהוא חיוב לצרך כשאומר דברי תורה. ובזה חולקים הב' שיטות, כשאומר פסוקי תורה לשם תחנונים אי מיקרי חפלא דת"ת וממילא מחויב לצרך צרכה"ת, או לא רק כיון שאומרם לשם תחנונים א"י חפלא דת"ת כלל רק דברי תחנונים, וממילא אין חיוב לצרך צרכה"ת ע"ז.

ביתר ביאור המחלוקת, ע"פ מה דמבאר באחרונים להסתפק למ"ד דמל"כ כשעשה מלוה צלי כונה דלא ילא, האם הפי' דהוי כאילו לא עשה המעשה מלוה כלל כיון דלא הי' לו כונה ללא ופרע הוא בעלם ארת

המעשה מלוה דצטין כונה וצלי כונה א"י מעשה מלוה, או לא דשפיר הוי מעשה מלוה אף צלי כונה, רק לא ילא ידי חובת המלוה, והא דצטין כונה הוא רק פרע צילואת החיוב אבל לא בעלם מעשה המלוה. (וכע"ז חקרו האחרונים לגבי כונה בקנין אי דין הוא במעשה הקנין או דין הוא בחלות הקנין) ועי' אגלי על דהקדמתו דהביא צ' דיעות צזה. (ועי' צרכ"ש גיטין סי' י').

זלפי"ז יתבאר המחלוקת הנ"ל אי צעי צרכה רק לתורה או אף בתורה לשם תחנונים. דאף דז"צ דלא ילא המלוה דק"ל דמל"כ, מ"מ שפיר יש מקום לחיוב צרכה על דברי תורה, כיון דצרכה"ת אין החיוב על המלוה רק על דברי תורה, וחולקים כשאומר דברי תורה לשם תחנונים כיון דלא הי' לו כונה להמלוה י"ל דחסר בעלם מעשה המלוה, וא"י כאומר פסוקי תורה כלל רק דברי תחנונים ולכן א"ל לצרך, ואידך ס"ל דאף דלא הי' לו כונה ללא, זה רק מגרע למה שנוגע קיום חובת ת"ת, אבל מעשה מלות ת"ת שפיר עשה, ומחויב צרכה"ת דחיובו חל על ד"ת.

עו) **זלפי"ז** יש ליישב קושיא ג' הנ"ל באת' ג', דלכאורה הספק צס"י מ"ז אי סגי בקרא ק"ש על אתר תלוי בהמחלוקת שצס"י מ"ז אי צעי צרכה על ק"ש כיון שאומרם לשם תפלה ותחנונים. ולהנ"ל י"ל כך, דלפמש"כ לעיל באת' י"ב מבואר דכל דברי תורה יש צ' חיובים, (א) מלד צרכה"מ צ' מלד צרכה"ת דהוא על דברי תורה. (ובנשים להגר"ח ליכא רק חיוב הצ'), ובאומר ד"ת לשם תחנונים למ"ד מל"כ, ליכא חיוב לצרך מלד צרכה"מ דהרי לא ילא המלוה, והחיוב הוא רק מלד צרכה"ת, ואידך השיטה ס"ל דאף משום צרכה"ת ליכא חיוב כנתבאר סברתו לעיל את' י"ד.

זלפי"ז י"ל דהספק שצס"י מ"ז אינו ענין להמחלוקת שצס"י מ"ז. דו"ל דז"צ דלריך לצרך צרכה"ת קודם ק"ש, דאף שאומרם לשם תחנונים מ"מ יש חיוב לצרך מלד צרכה"ת, וכך שיטה שצס"י מ"ז, ומ"מ מסתפק אי סגי בקריאת ק"ש על אתר, דכיון דעל כל הדברי תורה שיאמר במשך היום, הלא יהי' עליו חיוב לצרך צין מלד צרכה"מ וצין מלד צרכה"ת, וצזה שקרא ק"ש לא הי' חלות להצרכה רק על דברים עם חיוב מלד צרכה"ת גרידא, אבל צענין חיוב צרכה"מ לא הי' חלות להצרכה, שהרי על ק"ש כזו כיון שאומרם רק לשם תחנונים ליכא חיוב לצרך מלד צרכה"מ כנ"ל, ולכן מסתפק צס"י מ"ז אי סגי בקריאת שמע על אתר.

עו) **זלפי"ז** יתבאר היטב יסוד הנשמ"א וש"אג"א הנ"ל באת' ז', דכתבו דאין מזכרין

ברכה"ת רק על דיבור דכתיב כי שם ה' אקרא, וביארנו
 בזה כונת קושיית הע"ז, ודברי החו"י, ודברי הלבושי
 שרד, עי' לעיל בלוח ח'. והקשינו לעיל בסוף אות ח'
 דעכ"פ תקשה קושיית הגר"א דלמה יהי כך, כיון דז"צ
 דקיום מלות ח"ת ל"ז דיבור ובהגיון סגוי. ולפי הני"ל
 יוצן היעב, דכיון דברכה"ת לא קאי על מלות ח"ת רק
 הוא חיוב צפ"ע על דברי תורה, לכן יש גזה"כ דחיוב
 זה הוא רק דדיבור, כיון דלא תלוי בקיום המלוח כלל
 רק קאי על דברי תורה.

(ח) [א"י זכונת הגר"א דר"ל דעכ"פ מלד ברבמ"ל ליצעי
 ברכה בהרהור, והיינו להך ד שכתבנו לעיל בלוח
 י"ב דעכ"פ מלות ח"ת לא גרע משאר מלות דצעי לדרך מלד
 ברבמ"ל עיי"ש, ולפי"ז י"ל זכונת הגר"א הוא להקשות, דאף
 דמלד חיוב ברבמ"ל דהוא על דברי תורה א"ל לדרך זמרה
 דצעינן דיבור, מ"מ ליחייב עכ"פ מלד חיוב ברבמ"ל.]

דע"ד הזה ה"י מקום ליישב קושיית הע"ז הני"ל בלוח ד',
 דהקשה אהא דנפסק צשו"ע דכותב צעי לדרך, והלא
 בעדות מלניו דמפיהם ולא מפי כתבם. וביאור קושייתו כ"כ לעיל
 בלוח ח', דס"ל דברכה"ת הוא רק על דיבור הנלמד מקרא כי שם
 ה' אקרא. אמנם לפי הני"ל בלוח י"ב ל"ק, ד"ל דברכה"ת יש צ'
 דינים, א) מלד ברבמ"ל דהוא על דברי תורה, וחייב זה הוא רק
 על דיבור הנלמד מקרא כי שם ה' אקרא. ב) מלד ברבמ"ל, דלא
 גרע משאר מלות, ודין זה ל"ז דיבור, דכל שמקיים המלוח צעי
 ברבמ"ל. ולכן י"ל זכונת השו"ע דכותב צעי לדרך, הוא רק מלד
 ברבמ"ל ול"ז דיבור, ולכן אף דכתיבה לאו כדיבור וכמו שהוכיח
 הע"ז מהא דעדות, מ"מ חיוב ברבמ"ל ל"ז דיבור].

**(ובסברת הגר"א דהק' וס"ל דכיון דבהגיון יש
 קיום מלוח ליצעי ברבמ"ל י"ל צב'
 אופנים. א) כנראה צפשוט דחולק על יסוד הגר"א
 ז"ל, והגר"א ס"ל דברכה"ת הוא בגדר שאר ברבמ"ל,
 ולכן הק' דככל קיום מלוח ליצעי ברבמ"ל. ב) או י"ל
 דבעלמס מודה להגר"א דברכה"ת קאי על דברי תורה
 ואינו על קיום המלוח, רק ס"ל דכיון דבהגיון יש קיום
 מלוח א"כ הוי כדברי תורה וצעי ברבמ"ל, דהוי חפלא
 דח"ת. (ולא ס"ל מהיסוד הנשמ"א ושאג"א, דהקרא
 מחייב ברבמ"ל רק דדיבור צפה), וכך הוא כונת דבריו
 דקאמר דכאן מצרך על המלוח, פי' על חפלא דמלוח,
 ואין ראונו לומר בגדר ברבמ"ל, רק כונתו דחיוב
 ברבמ"ל הוא על דברי תורה, וס"ל להגר"א דהגדר של
 דברי תורה הוא תלוי באם מקיים מלות ח"ת בזה, וכל
 דמקיים צו נולות ח"ת מיקרי חפלא דח"ת, וצעי ברבמ"ל
 מדין ברבמ"ל דהוא ברבמ"ל על דברי תורה, וממילא אף
 הגיון הוי חפלא דח"ת.**

(ח) **ולפי"ז יש ליישב קושיא ו' והוא קושיית
 העולם על הגר"א הני"ל בלוח ט',
 דהקשו איך ס"ל להגר"א דלריך לדרך בהרהור ד"ת
 והלא הצי" פסק דאין מצרכין על דברים שבלב. ולהני"ל
 יש ליישב ולחלק, דיסוד הצי" לא נאמר רק צברבמ"ל,
 דצוה מיירי הצי" לענין ברבמ"ל על מלות ציטול וציעור
 חמץ, אבל לענין ברבמ"ל דהוא גדר אחר לגמרי, ויש
 חיוב חדש דלריך לדרך על דברי תורה ואינו ענין
 לברכות המלות, בזה לא קאמר הצי" יסודו.**

סימן ל"ה

בענין ברכת התורה וברכת המצות

א) **איתא** במס' ברכות עו. וז"ל: תנן התם חרש
 המדבר ואינו שומע לא יתרום (לפי
 שאינו שומע הברכה שהוא מצרך עלי'), ואם חרש
 תרומתו תרומה, מאן חנא חרש המדבר ואינו שומע
 דיעבד אין לתתלה לא, א"ר חסדא ר' יוסי היא, דתנן
 הקורא את שמע ולא השמיע לאזני יא ר' יוסי אומר
 לא יא (אפי' דיעבד), עד כאן לא קאמר ר' יוסי לא
 יא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברבמ"ל
 הוא וברבמ"ל דרבנן ולא צברבמ"ל מילתא עכ"ל.

דמהתם רק מצואר דהא דלריך לדרך עובר לעשייתן הוי
 מדרבנן, (וכלשון כך גמרא דאמור רבנן וכו'), אבל מה
 השייכות מזה להך דקאמר הכא דעלם חיוב ברבמ"ל היא
 דרבנן. ועי' בדו"ח רע"א דנראה דנתקשה בזה, וכן הק'
 צשפתי חכמים, וכן הקשה בספר לקח טוב כלל י"א
 ד"ה עוד יש לי לומר, ועיי"ש מש"כ בזה, וז"ע.

וכתב רש"י בד"ה ברבמ"ל דרבנן היא וז"ל: דאמור
 רבנן (פסחים ז:) כל המלות מצרך עליהן
 עובר לעשייתן עכ"ל. ומחוסר הבנה עלם כונתו,

ב) **גרסינן** במס' ברכות כא. וז"ל: אמר רב יודא
 וכו' מנין לברכה"ת לפני' מן התורה,
 שנאמר כי שם ה' אקרא הצו גדל לאלקינו, (כשבא משה
 לפתוח בדברי שירה אמר להם לישראל אני אצרך תחלה
 ואחם עני אחרי אמן, כי שם ה' אקרא צברבמ"ל, אחם
 הצו גדל לאלקינו באמן. רש"י). וכ"ה בחינוך מלוח ח"ל